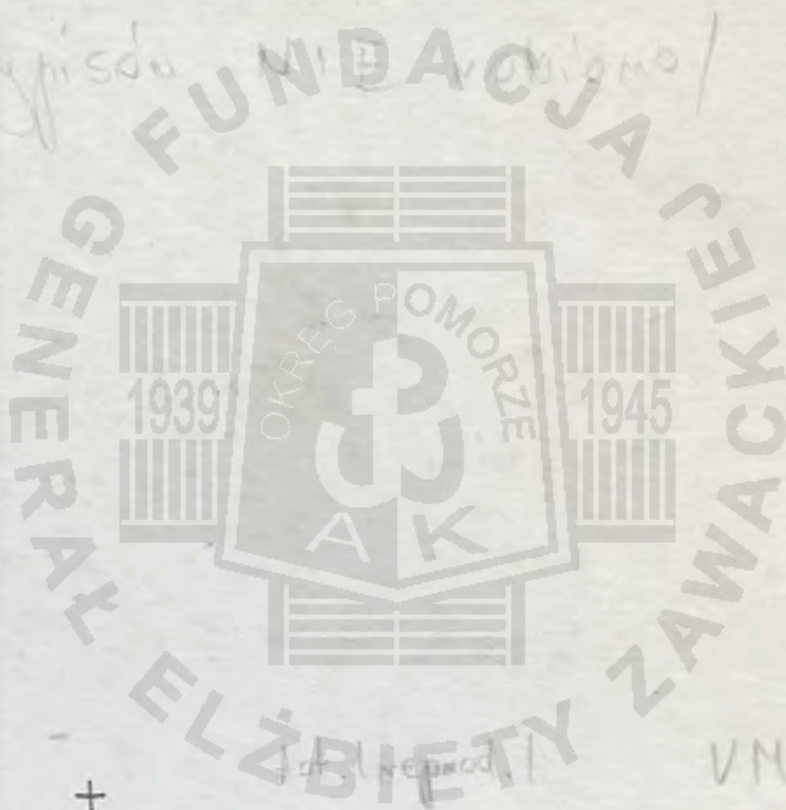

MEMORIAL
General Marii Wittek

FUNDACJA GENERAL ELZBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

1 wypisdu

*in tekt:
wskle
dziejewskie
oddz*

+
ŻYŹNIEWSKA *Jamima*
z d. Jezierska
ps. "Jasie"

VN

AK
Kódz
Kam. Okr.

(1897-1943)

414 / WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

ŻYŻNIEWSKA Jemima
2 d. Jezienskie

414 | WSK

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa ✓ k. 19 s. 1-20

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora ✓ k. 5, s. 1-5

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ k. 7, s. 1-11

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja —

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie ✓ reprodukt. i ent., ksero i ent. oraz plkt. I/2 s. 2, II s. 1

I/1 RELACJA WŁAŚCIWA

- życiorys oprac. przez Jemego Jedrzejewskiego, b.d.i.m., rkp 1 oryg 1, k. 1, s. 1-2.
- życiorys oprac. przez Jemego Jedrzejewskiego, 1930, mps 1 kopia, k. 2, s. 3-4.
- Relacje oprac. przez J. Jedrzejewskiego, Łódź 1935, mps 1 kopia, k. 4, s. 5-8, 2 egz 1 mlb 1

J. Jedrzejewski, Łódźanka - Kancelar Ordenu Virtuti Militari, Łódź

- Biogram J. Żyźniewskiej oprac. przez M. Suleję i W. Misztala, 2004, mps, kopia, k. 3, s. 9-11
- Biogram J. Żyźniewskiej oprac. przez M. Suleję i W. Misztala, 2004, mps, kopia, k. 3, s. 12-14
- Biogram J. Żyźniewskiej oprac. przez A. Jedrzejewską, Łódź 2005, mps, rkp, kopia, k. 3, s. 15-17
- Biogram J. Żyźniewskiej oprac. przez E. Zawacką i D. Krowup, Toruń 2006, mps, z uwagami E. Zawackiej w rkp, k. 3, s. 18-20

3/1/2

Jonina Jezińska - Łyżniewska

ps. „Josia” - „Jonina”

Urodzona 22.9.1897r. w Łodzi, z ojca Edwarda Jezińskiego i matki
Hilhelminy Jezińskiej z domu Ast.

Przez cały okres swego życia mieszkała w Łodzi, przy ul. 11 listopada 24
obecnie Obr. Stalingradu 24.

Już jako dziecko wykazywała wiele energii i przedsiębiorczości w działaniu,
była odważna i potrafiła brać odpowiedzialność za swoje postępowanie.
W czerwcu 1914r. ukończyła pierwsze w Łodzi polskie gimnazjum - Żenską VII klasową
Szkołę Polską Jości Pętkowskiej, otrzymała świadectwo dojrzałości z bardzo
dobrymi ocenami.

W okresie I Wojny Światowej uczestniczyła w ruchu niepodległościowym,
działała w Lidze Kobiet Polskich, Pogotowia Wojennego, współdziałała z
Legionami i POW. Przewoziła i ukrywała broń, pociski, meldunki itp. Została
odznaczona: Krzyżem Legionowym i Krzyżem Niepodległości.

Po odzyskaniu niepodległości pracowała w Łomżyckim Mieście w hydroelektrowni.
W 1919r. wyszła za męża za Tygnumta Łyżniewskiego, pochodzącego
z Siemki Mińskiej. Po urodzeniu dwóch synów - nie pracowała zawodowo.

Edwarda ur. w 1921r. rozstrzelano 27.7.1941 w obozie koncentracyjnym
w Oświęcimiu i Hienłowa ur 1924r. więźnia obozów koncentracyjnych Oświęcim,
Buchenwald. Mąż Tygnumt zmarł w 1940r.

W okresie II Rzeczypospolitej działała społecznie w: Samopomocy Społecznej
Kobiet; była instruktorką pracy kobiet w Łomżyckim Strzeleckim, w P.W.K i w
Kole Przyjaciół Honoru.

W okresie II Wojny Światowej 5 września weszła w skład pierwszego tajnego
związku powołanego przez opuszczającego Łódź wojewodę i zastępcy dowódcy
POK IV. Reprezentowała w nim: Łomżyckie Strzeleckie i P.W.K d OK. Niemcy po
wkroczeniu do Łodzi zrobili w jej mianowaniu rewizję. W połowie września
przyjęła u siebie dr. cz. 25 pp. płk dypl. Adama Świtalskiego i mjr. Stanisława

3/1/2

Juszczakiewicz. Była jedną z pierwszych organizatorek SZP w Łodzi. Przeszła z Warszawy do Łodzi pierwszego Komendanta Okręgu SZP. ZWZ. ppłk dypl. Leopolda Okulickiego. W jego sztabie Okręgu pełniła obowiązki szefa Oddz. IV Kuchennictwo i Oddz. VII Biuro Finansów i Kontroli. Za dowodzenia Okręgiem przez mjr. Stomilowa Juszczakiewicz 8 VIII 1940 - III 1942 była szefem Oddz. VII Biuro Finansów i Kontroli. Jej mieszkaniem stanowiło główny punkt kontaktowy Okręgu Łodzi SZP. ZWZ. AK. Wykonywała różnego rodzaju zadania wynikające ze służby w Komendzie Okręgu i ze znajomości w społeczeństwie Łódzkim.

16.2.1942, została orentowana przez gestapo, przebywała w więzieniu kobiecym przy ul. Gdanskiej 13. W czasie śledstwa nic i nikogo nie wydała. Jęciem wraz z synem Kierłowem została wywieziona do obozu koncentracyjnego Oświęcim, w którym zmarła 4.1.1943. (Nr obozowy 22499)

Posmiertnie, w czasie wojny w 1944, została odznaczona Krzyżem Orderu Wojennego Wirtuti Militari V kl. nr leg. 11698.

Jej synowie odnowieni zostali Krzyżami Walecznych.

Jeny Jedzejewski „Juch”
siostrzeniec Jany Lycznieckiej.

1/1/3

Janina ŻYŻNIEWSKA - Jezierska
ps. "Jasia", "Janina"

Urodzona 22.9.1897 r. w Łodzi, z ojca Edwarda Jezierskiego i matki Wilhelminy Jezierskiej z domu Ast.

Przez cały okres swego życia mieszkała w Łodzi przy ul. Obr.Stalingradu 24 /11 Listopada/.

Już jako dziecko wykazywała wiele energii i przedsiębiorczości w działaniu, była odważna i potrafiła brać odpowiedzialność za swoje postępowania. W czerwcu 1914 r. ukończyła pierwsze polskie gimnazjum - Żeńską VII klasową Szkołę Polską Zofii Potkowskiej, otrzymując świadectwo dojrzałości z bardzo dobrymi ocenami.

W okresie I wojny Światowej uczestniczyła w ruchu niepodległościowym, działała w Lidze Kobiet Polskich, współdziałała z Legionami i POW. Przewoziła i ukrywała broń, pocztę, mel-dunki i tp. Została odznaczona: Krzyżem Legionowym i Krzyżem Niepodległości.

Po odzyskaniu niepodległości pracowała w Zarządzie Miejskim, w Wydziale Zdrowia. W 1919 r. wyszła za mąż za Zygmunta Żyż-niewskiego, pochodzącego z Ziemi Mińskiej.

Wychowała dwóch synów: Edwarda ur. w 1921 r. rozstrzelanego 27.7.1941 r. w obojcie koncentracyjnym w Oświęcimiu i Wies-ława ur. w 1924 r. więźnia obozów koncentracyjnych Oświęcim i Buchenwald. Oba byli żołnierzami SZP-ZWZ-AK.

W okresie II Rzeczypospolitej działała społecznie w Samopomo-cy Społecznej Kobiet, w Związku Strzeleckim, Przystosobieniu Wojskowym Kobiet i w Kolo Przyjaciół Harcerzy.

W okresie II wojny Światowej włączyła się do pracy w Komitecie Obywatelskim w Łodzi. Niemcy, po wkroczeniu do Łodzi, zrobili rewizję w jej mieszkaniu, nie zastali mężczyzn i nie znaleźli ukrytej broni. W połowie września 1939 r. przyjęła u siebie w domu d-cę 25 pp. płk dypl. Adama Świtalskiego i d-cę bat. tego puł-ku mjr Stanisława Juszcakiewiczą. Po nawiązaniu kontaktu z przybyłym do Łodzi płk dypl. Edwardem Pfeiferem została jedną z pierwszych organizatorek "Służby Zwycięstwu Polski" w Łodzi. Przywiozła z Warszawy do Łodzi pierwszego Komendanta Okręgu SPZ Związku Walki Zbrojnej ppłk dypl. Leopolda Okulic-kiego.

W okresie października 1939 r. do czerwca 1940 r. pełniła obowiązki szefa Oddz. VI /kwatermistrzostwo/ w Sztabie Okręgu Łódź a od czerwca 1940 r. do lutego 1942 r. Szefa Finansowego Komendy Okręgu. Jej mieszkanie stanowiło główny punkt kontaktowy Okręgu Łódź SZP-ZWZ-AK. Wykonywała różnego rodzaju zadania wynikające ze służby w Komendzie Okręgu ~~xxxxxxx~~ w oparciu o znajomość Łodzi.

16.2.1942 r. została aresztowana przez gestapo, przebywała w więzieniu kobiecym przy ul. Gdańskiej. W czasie śledztwa nie i nikogo nie wydała. Jesienią 1942 r. wraz z synem Wiesławem została wywieziona do obozu koncentracyjnego Oświęcim, w którym zmarła 4.1.1943 r.

Pośmiertnie, w czasie wojny w 1944 r. została odznaczona Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari V kl. Nr leg. 11698, jedyna kobieta żołnierz AK Komendy Okręgu Łódź "Barka".

Jej synowie odznaczeni zostali Krzyżami Walecznych.

grudzień 1990 r.

[Handwritten signature]

zob 6 3/zaw/92

imię *[Handwritten name]*

ELŻBIETA

Wpłynęła dnia 22.10.96
Lidz. 1380/25K/96 16/5

Łódź 29.10.1995

Jerzy Jędrzejewski
ul. 91-134 Łódź
tel.

Łodzianka - kawaler Orderu Virtuti Militari

Janina Jezierska - Żyźniewska ps. Jasia, ur. 21 września 1897 w sześciodzietnej rodzinie obywateli m. Łodzi. Z ojca Edwarda Jezierskiego i matki Wilhelminy Jezierskiej z domu Ast. Przez cały okres swego życia mieszkała w Łodzi, przy ul. Legionów /Konstantynowskiej, 11 Listopada, Obr. Stalingradu/ 24. Dom stanowił własność jej rodziców.

Już jako dziecko wykazywała wiele energii i przedsiębiorczości w działaniu, była odważna i potrafiła brać odpowiedzialność za swoje postępowanie. W czerwcu 1914 ukończyła pierwsze żeńskie gimnazjum: Żeńską VII klasową Szkołę Polską Zofii Pętkowskiej. Otrzymała świadectwo z bardzo dobrymi ocenami.

W okresie I Wojny Światowej uczestniczyła w ruchu niepodległościowym, działała w Lidze Kobiet Polskich, współdziałała z Legionami J. Piłsudskiego i P.O.W. Przewoziła i ukrywała broń, pocztę, meldunki itp. Za swą działalność została odznaczona: Krzyżem Legionowym i Krzyżem Niepodległości.

W wolnej Polsce, na początku lat dwudziestych pracowała w Zarządzie Miejskim, w Wydziale Zdrowia. W 1919 wyszła za mąż za Zygmunta Żyźniewskiego, dowborczyka, pochodzącego z Ziemi mińskiej. Zmarł po ciężkiej chorobie w lipcu 1940.

Wychowała dwóch synów: Edwarda ur. w 1921, harcerza, absolwenta w 1939 Miejskiego Gimnazjum ^{i Liceum} im. J. Piłsudskiego i Wiesława, harcerza, ucznia w/w gimnazjum. Obaj byli żołnierzami Armii Krajowej.

I/1/6

W okresie II Rzeczypospolitej, J. Żyźniewska działała społecznie w: Samopomocy Społecznej Kobiet, Związku Strzeleckim, Przysposobieniu Wojskowym Kobiet, Kole Przyjaciół Harcerzy przy GŁDH.

We wrześniu 1939 włączyła się do pracy w tajnym zespole organizowanym przez pełnomocnika władz centralnych na Łódź i woj. łódzkie, mjr. dypl. Kazimierza Kowalskiego ps. Wyrwa. Niemcy, po wkroczeniu do miasta, zrobili w jej mieszkaniu rewizję, nie zastali mężczyzn, tylko ciężko chorego męża. Nie znaleźli ukrytej na strychu broni, radia i wyszli nikogo nie aresztując /zabrali dobry aparat fotograficzny/.

W drugiej połowie września 1939 przyjęła u siebie w mieszkaniu dowódcę 25 pp, płk. dypl. Adama Świtalskiego i d-cę batalionu mjr. Stanisława Juszczakiewicza. Przez Janinę spotkali się z mjr. K. Kowalskim, członkiem Komitetu Obywatelskiego w Łodzi i tajnym pełnomocnikiem Wodza Naczelnego do organizowania samopomocy i samoobrony oraz utrzymywania z nim kontaktów poprzez front.

W pierwszej dekadzie października 1939 J. Żyźniewska wyjechała do Warszawy pod adres podany przez "Wyrwę". Po spotkaniu z mjr. dypl. Wincentym Żmigrodzkiem nawiązała kontakt z Komendą Główną Służby Zwycięstwu Polski /ZSP/. Pod podane przez "Jasię" adresy przyjechał do Łodzi wysłannik Komendanta SZP, ppłk. dypl. Stanisław Sosabowski ps. Węglarz, późniejszy dowódca 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Celem jego delegacji było poinformowanie łódzkiego środowiska niepodległościowego o powstaniu w Warszawie SZP i przekazanie pierwszych wytycznych do organizowania wojskowo-cywilnego podziemia. Doszło do spotkania z przebywającym wówczas w Łodzi ppłk. dypl. Edwardem

Pfeiffrem ps.Radwan - harcerzem, legionistą.

W rezultacie swojej operatywnej działalności, "Jasia" stała się jedną z pierwszych organizatorek SZP w Łodzi.

W drugiej połowie października 1939 wraz z instruktorką harcerską Zofią Owsianko ps.Irena, przywiozła autobusem do Łodzi pierwszego Komendanta Okręgu SZP - Związku Walki Zbrojnej ppłk.dypl.Leopolda Okulickiego ps.Jan. Pułkownik zatrzymał się u niej, a następnie znalazła mu bezpieczne lokale w mieście. Poza tym zorganizowała stałą kwaterę w Warszawie dla komendantów Okręgu, przybywających do stolicy w celach służbowych. Było to mieszkanie Z. i Z.Kosidowskich przy ul.Smulikowskiego 14. Dom J.Żyźniewskiej i jej rodziny: matki, sióstr przy ul.Legionów 24 w Łodzi stał się później jednym z najważniejszych punktów kontaktowych kierownictwa i sztabu Okręgu Łódź ZWZ-AK.

Od listopada 1939 do lutego 1942 była szefem Oddz.VII - Biuro Finansów i Kontroli i równocześnie do czerwca 1940 szefem Oddz.IV - Kwatermistrzostwo w sztabie Okręgu Łódź ZWZ-AK. Wykonywała różnego rodzaju zadania wynikające ze służby w Komendzie Okręgu i ze znajomości Łódzkich środowisk niepodległościowych. M.in. wprowadziła do organizacji rtm.Stefana Grabowskiego ps.Amelia; został szefem Oddz.I w sztabie Komendy Okręgu, mjr.żandarmerii Jana Motylewicza wyznaczonego na komendanta żandarmerii na okres planowanego powstania powszechnego, Karolinę Pill ps.Stefania łącznika Oddz.VK - zamordowaną w KL.Auschwitz, swoje dwie siostry Wandę i Leonie i wielu innych. Niosła materialną pomoc ludziom konspiracji przebywającym do i w Łodzi. Środki te uzyskiwała ze sklepu tekstylnego otwartego w listopadzie 1939, a zamkniętego przez Niemców latem 1941.

3/1/8

W jej mieszkaniu zatrzymał się w drodze do Poznania ppłk. Rudolf Ostrian~~ski~~sky ps. Ryszard w celu objęcia stanowiska komendanta tego okręgu i wielu innych ludzi konspiracji.

5 marca 1941 został aresztowany przez gestapo przybył z Warszawy jej syn Edward, a wraz z nim cała rodzina. Po dwutygodniowym pobycie w łódzkich więzieniach, wszyscy zostali zwolnieni prócz "Edka", przewiezionego na Pawiak i poddanemu ciężkiemu śledztwu, a następnie do Oświęcimia, gdzie 27.7.1941 został rozstrzelany.

Po raz drugi została aresztowana wraz z synem Sławkiem 12.2.1942 w trakcie poważnej "wpadki" w sztabie Komendy Okręgu Łódź AK. Przebywała w więzieniu kobiecym przy ul. Gdańskiej 13, utrzymując stały kontakt z organizacją /grypsy/. Przeszła wyczerpujące śledztwo nic i nikogo nie wydając. Nawet wzięła na siebie odpowiedzialność za ukrycie w Łodzi przy ul. Mielczarskiego żydowskiej rodziny Rapaportów po ich wykryciu przez policję niemiecką latem 1942. Pragnęła w ten sposób ratować swoją starszą siostrę Wandę.

Jesienią 1942, wraz z synem Wiesławem /Sławkiem/ została wywieziona do KL. Auschwitz, w którym zmarła 4.1.1943. Syn przeżył niemieckie obozy koncentracyjne i po wojnie osiadł w St. Zjednoczonych.

Pośmiertnie została odznaczona Orderem Wojennym Virtuti Militari kl. V, leg. nr 11698, jej synowie Krzyżami Walecznych.

Symboliczny grób "Jasi" i jej syna "Edka" znajduje się na łódzkim Starym Cmentarzu przy ul. Ogrodowej.

z y z o m e f e e e h

Janina ŻYŻNIEWSKA z d. JEZIERSKA - 12.1.2004

Córka Edwarda i Wilhelminy z d. Ast. Urodziła się 21 września 1897 r. w Łodzi. Miała pięcioro rodzeństwa.

W 1914 r. ukończyła z bardzo dobrymi ocenami 7-klasową Żeńską Szkołę Polską Zofii Pętkowskiej.

Od 1915 r. pracowała w Lidze Kobiet Polskich w sekcji agitacyjnej. Wysyłała paczki na front, opiekowała się rodzinami legionistów. Później zajmowała się internowanym w Szczypiornie, Łomży i Beniaminowie, wyrabiała posady i paszporty uciekinierom z obozów internowanych. Za tę działalność została odznaczona Krzyżem Legionowym i Medalem Niepodległości.

W wolnej Polsce, na początku lat 20-tych pracowała w Wydziale Zdrowia Zarządu Miejskiego w Łodzi.

W 1919 r. wyszła za mąż za Zygmunta Żyżniewskiego, dowborczyka, a w okresie międzywojennym handlowca. W latach 30-tych mieszkali w Łodzi przy ul. 11 Listopada 24.

Jej mąż, syn Jerzego i Hipolity, ur. w 1895 r. w Kalużycach (majątku Wańkowiczów) w pow. ihumeńskim, służył ochotniczo w latach 1917-1918 w I Polskim Korpusie na Wschodzie i w Oddziale Lotnym Związku Broni w Mińsku Litewskim (razem z Witoldem Melchiorzem i Zofią Wańkowiczami). Od grudnia 1918 r. do 1922 r. służył ochotniczo w IV Dywizjonie Samochodowym z którym w sierpniu 1920 r. uczestniczył w obronie Płocka przed bolszewikami. W 1918 r. odznaczony w I Korpusie Amarantową Wstążką, w 1925 r. odznaczony Medalem „Interallianse”, a w 1937 r. Krzyżem Niepodległości. Zmarł po ciężkiej chorobie w lipcu 1940 r.

Wychowała dwóch synów – Edwarda, ur. w 1921 r., harcerza, absolwenta Miejskiego Gimnazjum im. J. Piłsudskiego w Łodzi (w 1939 r.) i Wiesława, harcerza, ucznia tego samego gimnazjum. Obaj byli żołnierzami AK i kawalerami Krzyża Walecznych.

W okresie międzywojennym działała społecznie w Samopomocy Społecznej Kobiet, Związku Strzeleckim, PWK oraz Kole Przyjaciół Harcerzy przy 9 Łódzkiej Drużynie Harcerek.

We wrześniu 1939 r. włączyła się do pracy w tajnym zespole organizowanym przez mjr. dypl. Kazimierza Kowalskiego, ps. Wyrwa. Niemcy po wkroczeniu do miasta zrobili w jej mieszkaniu rewizję. W drugiej połowie września przyjęła u siebie w mieszkaniu dowódcę 25 pp płk. dypl. Adama Świtalskiego i mjr. Stanisława Juszczakiewicza. Spotkali się przy jej pomocy z mjr. Kowalskim. Na początku października 1939 r. pojechała na polecenie mjr. Kowalskiego do Warszawy, gdzie nawiązała kontakty z KG SZP. Pod podane przez nią adresy przyjechał do Łodzi wysłannik Komendanta SZP, ppłk dypl. Stanisław Sosabowski, ps. Węgłarz, późniejszy dowódca 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Zadaniem jego było poinformowanie łódzkiego środowiska niepodległościowego o powstaniu SZP i przekazanie pierwszych wytycznych do organizowania struktur Polski Podziemnej. Janina Żyźniewska pod pseudonimem „Jasia” była jedną z organizatorek SZP w Łodzi. W drugiej połowie października 1939 r. wraz z Zofią Owsianko, ps. Irena przywiozła z Warszawy pierwszego komendanta Okręgu Łódzkiego SZP, następnie ZWZ, ppłk. dypl. Leopolda Okulickiego, ps. Jan. Okulicki zatrzymał się w jej domu, a następnie znalazła mu bezpieczne lokale w mieście. Zorganizowała także stałą kwaterę w Warszawie dla komendanta Okręgu Łódzkiego. Jej dom w Łodzi, przy ul. Legionów 24 w którym mieszkała z matką i siostrami, stał się jednym z najważniejszych punktów kontaktowych kierownictwa i sztabu Okręgu Łódzkiego ZWZ-AK.

Od listopada 1939 r. do lutego 1942r. była szefem Oddziału VII (finanse i kontrola), a do czerwca 1940 r. szefem Oddziału IV (kwaterymistrzostwo) Komendy Okręgu Łódzkiego ZWZ-AK. Janina wykonywała różnego rodzaju zadania wynikające ze znajomości łódzkich środowisk niepodległościowych. M.in. wprowadziła do organizacji rtm. Stefana Grabowskiego, ps. Amelia, który został szefem Oddziału I Komendy Okręgu; mjr. żandarmerii Jana Motylewicza wyznaczonego na komendanta żandarmerii na okres powstania powszechnego, Karolinę Pill, ps. Stefania, łączniczkę Oddziału V,

zamordowaną w Oświęcimiu, dwie swoje siostry Wandę i Leonię i wielu innych. W jej mieszkaniu zatrzymał się w drodze do Poznania ppłk. Rudolf Ostrihansky, ps. Ryszard w celu objęcia stanowiska komendanta Okręgu Poznańskiego ZWZ. Niosła pomoc materialną ludziom konspiracji przybywającym do Łodzi. Środki te uzyskiwała ze sklepu tekstylnego otwartego w listopadzie 1939 r., a zamkniętego przez Niemców latem 1941 r.

W dniu 5 marca 1941 r. został aresztowany przez gestapo przybyły z Warszawy jej syn Edward, a wraz z nim cała rodzina. Po dwutygodniowym pobycie w łódzkich więzieniach wszyscy, oprócz Edwarda Żyźniewskiego, zostali zwolnieni. Starszy syn Janiny przekazany na Pawiak i poddany tam ciężkiemu śledztwu został następnie wysłany do Oświęcimia i tam rozstrzelany w dniu 27 lipca 1941r. Rozkazem KG ZWZ Nr 25/BP z dnia 11 listopada 1941 r. został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Walecznych po raz 1.

Po raz drugi została aresztowana wraz z synem Wiesławem w dniu 12 lutego 1942 r. Przebywała w więzieniu kobiecym w Łodzi przy ul. Gdańskiej utrzymując stały kontakt z organizacją przy pomocy grypsów. Przeszła śledztwo niczego i nikogo nie wydając. Wzięła na siebie odpowiedzialność za ukrycie w Łodzi przy ul. Mielczarskiego żydowskiej rodziny Rapaportów po ich wykryciu przez policję niemiecką latem 1942 r. Pragnęła w ten sposób ratować swoją starszą siostrę Wandę.

Jesienią 1942 r., wraz z synem Wiesławem, została wywieziona do Oświęcimia. Zmarła tam w dniu 4 stycznia 1943 r. Wiesław Żyźniewski przeżył niemieckie obozy koncentracyjne i po wojnie osiadł w USA.

Rozkazem Komendanta Sił Zbrojnych w Kraju Nr 68/BP z dnia 3 lutego 1941 r. została pośmiertnie odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Odznaczenie to zostało zatwierdzone Zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej na Uchodźstwie L. dz. 638/Og. zamieszczonym w Dzienniku Personalnym z 15 sierpnia 1946 r. z nr krzyża 11698.

Źródła:

APAK, syg. 414/WSK; CAW, MN 7.VII.1931 (*Żyźniewska Janina*), ap 6617, Odrzuc. 28.II.1938 (*Żyźniewski Zygmunt*) – Dz. Pers. MSWojsk. (na Uchodźstwie), nr 6 z 15.08.1946 – Spis VM Londyn, s. 207; Armia Krajowa. Dokumenty odnaczeniowo-awansowe, t. 1, s. 8, 18 – Słownik uczestniczek ....., s. 460.

Od H. Suleje i W. Miszale
(1. dz. 1754/wsk-4 12/07)

MS - 10 v. 2011 7/1/12

Rh Łódź

SIV 01/35

ŻYŻNIEWSKA

Janina ŻYŻNIEWSKA z d. JEZIERSKA

(1897-1943)

Urodziła się 21.09.1897r. w Łodzi jako córka Edwarda i Wilhelminy z d. Ast. Miała pięcioro rodzeństwa.

W 1914r. ukończyła z bardzo dobrymi ocenami 7-klasową Żeńską Szkołę Polską Zofii Pętkowskiej.

W okresie I Wojny Światowej uczestniczyła w ruchu niepodległościowym. Działała w Lidze Kobiet Polskich, współdziałała z Legionami i POW. Przewoziła i ukrywała broń, pocztę, meldunki. Za tę działalność została odznaczona Krzyżem Legionowym i Medalem Niepodległości.

W wolnej Polsce, na początku lat 20-tych pracowała w Wydziale Zdrowia Zarządu Miejskiego w Łodzi.

W 1919r. wyszła za mąż za Zygmunta Żyżniewskiego, dowborczyka, pochodzącego z Ziemi Mińskiej. Mąż jej zmarł po ciężkiej chorobie w lipcu 1940r. Wychowała dwóch synów. Edwarda ur. w 1921r. harcerza, absolwenta Miejskiego Gimnazjum im. J. Piłsudskiego w 1939r. i Wiesława, harcerza, ucznia tego samego gimnazjum. Obaj byli żołnierzami AK i kawalerami Krzyża Walecznych.

W okresie międzywojennym działała społecznie w Samopomocy Społecznej Kobiet, Związku Strzeleckim, PWK oraz Kole Przyjaciół Harcerzy przy 9 Łódzkiej Drużynie Harcerek.

We wrześniu 1939r. włączyła się do pracy w tajnym zespole organizowanym przez mjr. dypl. Kazimierza Kowalskiego, ps. Wyrwa. Niemcy po wkroczeniu do miasta zrobili w jej mieszkaniu rewizję. W drugiej połowie września przyjęła u siebie w mieszkaniu dowódcę 25 pp płk. dypl. Adama Świtalskiego i mjr. Stanisława

Juszczakiewicza. Spotkali się przy jej pomocy z mjr. Kowalskim. Na początku października 1939r. pojechała na polecenie mjr. Kowalskiego do Warszawy, gdzie nawiązała kontakt z KG SZP. Pod podane przez nią adresy przyjechał do Łodzi wysłannik Komendanta SZP, ppłk dypl. Stanisław Sosabowski, ps. Węglarz, późniejszy dowódca 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Zadaniem jego było poinformowanie łódzkiego środowiska niepodległościowego o powstaniu SZP i przekazanie pierwszych wytycznych do organizowania struktur Polski Podziemnej. Janina Żyźniewska pod pseudonimem „Jasia” była jedna z organizatorek SZP w Łodzi. W drugiej połowie października 1939r. wraz z Zofią Owsianko, ps. Irena przywiozła z Warszawy pierwszego komendanta Okręgu Łódzkiego SZP, następnie ZWZ, ppłk. dypl. Leopolda Okulickiego, ps. Jan. Okulicki zatrzymał się w jej domu, a następnie znalazła mu bezpieczne lokale w mieście. Zorganizowała także stałą kwaterę w Warszawie dla komendanta Okręgu Łódzkiego. Jej dom w Łodzi, przy ul. Legionów 24 w którym mieszkała z matką i siostrami, stał się jednym z najważniejszych punktów kontaktowych kierownictwa i sztabu Okręgu Łódzkiego ZWZ-AK.

Od listopada 1939r. do lutego 1942r. była szefem Oddziału VII (finanse i kontrola), a do czerwca 1940r. szefem Oddziału IV (kwatermistrzostwo) Komendy Okręgu Łódzkiego ZWZ-AK. Janina wykonywała różnego rodzaju zadania wynikające ze znajomości łódzkich środowisk niepodległościowych. M.in. wprowadziła do organizacji rtm. Stefana Grabowskiego, ps. Amelia, który został szefem Oddziału I Komendy Okręgu; mjr. zandarmerii Jana Motylewicza wyznaczonego na komendanta zandarmerii na okres powstania powszechnego, Karolinę Pill, ps. Stefania, łączniczkę Oddziału V, zamordowaną w Oświęcimiu, dwie swoje siostry Wandę i Leonię i wielu innych. W jej mieszkaniu zatrzymał się w drodze do Poznania ppłk. Rudolf Ostrihansky, ps. Ryszard w celu objęcia stanowiska komendanta Okręgu Poznańskiego ZWZ. Niosła pomoc materialną ludziom konspiracji przybywającym do Łodzi. Środki te uzyskiwała ze sklepu tekstylnego otwartego w listopadzie 1939r., a zamkniętego przez Niemców latem 1941r.

5.03.1941r. został aresztowany przez gestapo przybyły z Warszawy jej syn Edward, a wraz z nim cała rodzina. Po dwutygodniowym pobycie w łódzkich więzieniach wszyscy zostali zwolnieni, oprócz Edwarda Żyźniewskiego. Przekazany na Pawiak i poddany ciężkiemu śledztwu został następnie wysłany do Oświęcimia i tam rozstrzelany 27.07.1941r. Po raz drugi Janina została aresztowana wraz z synem Wiesławem 12.02.1942r. Przebywała w więzieniu kobiecym w Łodzi przy ul. Gdańskiej 13, utrzymując stały kontakt z organizacją przy pomocy grypsów. Przesłała śledztwo niczego

i nikogo nie wydając. Wzięła na siebie odpowiedzialność za ukrycie w Łodzi przy ul. Mielczarskiego żydowskiej rodziny Rapaportów po ich wykryciu przez policję niemiecką latem 1942r. Pragnęła w ten sposób ratować swoją starszą siostrę Wandę.

Jesienią 1942r., wraz z synem Wiesławem, została wywieziona do Oświęcimia, gdzie zmarła 4.01.1943r. Wiesław Żyźniewski przeżył niemieckie obozy koncentracyjne i po wojnie osiadł w USA.

Zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej na Uchodźstwie L. dz. 638/Og. zamieszczonym w Dzienniku Personalnym z 15.08.1946r. została pośmiertnie odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari (nr krzyża 11698).

Źródła:

APAK, syg. 414/WSK.

CAW, MN 7.VII.1931.

Dz. Pers. MSWojsk. (na Uchodźstwie), nr 6 z 15.08.1946.

DW UdsKiOR, Spis Kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari nadanego w czasie II wojny światowej 1939-1945, MSWojsk. (Londyn) 1988, t. 2, s. 207.

Słownik uczestniczek walk o niepodległość Polski 1939-1945. Poległe i zmarłe w okresie okupacji niemieckiej, Warszawa 1988, s. 460.

ŻYŻNIEWSKA JANINA z d. JEZIERSKA (1897-1943), ps. „Jasia”, działaczka niepodległościowa i społeczna, żołnierz Armii Krajowej Okręgu Łódź.

Janina Żyżniewska urodziła się 21 września 1897 r. w Łodzi. Była córką Edwarda Marcina Jezierskiego i Wilhelminy z d. Ast. Rodzice prowadzili sklep tekstylny w kamienicy przy ul. Legionów 24, była ich własnością. W 1914 r. ukończyła polskie żeńskie Gimnazjum Zofii Pętkowskiej w Łodzi. W Polsce niepodległej podjęła pracę w Zarządzie Miejskim M. Łodzi w Wydziale Zdrowia. W 1919 r. wyszła za mąż za Zygmunta Żyżniewskiego, dowórczyka, pochodzącego z ziemi mińskiej (zm. 1940).

Wzrastała w rodzinie o tradycjach patriotycznych, w atmosferze walki o wolną, niezawisłą Polskę. Jej brat, Edward Andrzej Jezierski zaciągnął się ochotniczo do 26 pp w Piotrkowie Trybunalskim i walczył w obronie Lwowa. Poległ 1 VII 1919 r. w rejonie wsi Mykietniki w wieku siedemnastu lat. Dom rodziców był natomiast przystanią dla młodych ludzi z Królestwa na ich drodze do Legionów w Galicji. Ona sama w latach I wojny światowej, wraz z siostrami Wandą, Leonią i Zofią zaangażowana była w działalność niepodległościową w ramach Ligi Kobiet Polskich Pogotowia Wojennego oraz współpracując z Polską Organizacją Wojskową i Legionami J. Piłsudskiego, za co w odrodzonej II Rzeczypospolitej odznaczona została Krzyżem Legionowym (w 1927 r.) oraz Medalem Niepodległości (w 1931 r.) W latach 1918-1939 kontynuowała działalność społeczną na terenie Łodzi, m.in. w Samopomocy Społecznej Kobiet, w Przystosowaniu Wojskowym Kobiet, w Kole Przyjaciół Harcerzy przy 9. ŁDH.

Po wybuchu II wojny światowej stała się jedną z pierwszych w Łodzi organizatorek pracy konspiracyjnej. Weszła w skład grupy zorganizowanej przez mjr. Kazimierza Kowalskiego, ps. „Wyrwa”, wyznaczonego w początkach września przez Dowództwo Okręgu Korpusu IV Łódź na funkcję pełnomocnika, mającego zorganizować samoobronę i samopomoc wśród ludności, a także utrzymywać łączność z władzami polskimi. Na jego polecenie, w październiku 1939 r. Żyżniewska wyjechała do Warszawy, gdzie nawiązała kontakt z Komendą Główną Służby Zwycięstwu Polski. Ułatwiła także kontakt z łódzkim środowiskiem konspiracyjnym wysłannikowi Komendanta SZP ppłk Stanisławowi Sosabowskiemu, ps. „Węglarz”, który przybył do Łodzi, aby przekazać wytyczne i instrukcje dla organizującego się podziemia. W drugiej połowie października 1939 r., wraz z instruktorką harcerską Zofią Owsianko, przywiozła do Łodzi pierwszego Komendanta Okręgu SZP-ZWZ-AK ppłk. Leopolda Okulickiego. W kamienicy swoich rodziców, wraz z

3/1/16

matką i siostrami, stworzyła i prowadziła jeden z najważniejszych punktów kontaktowych AK Okręgu Łódź. Podobny lokal stworzyła w mieszkaniu swojej siostry Zofii Kosidowskiej w Warszawie przy ul. Smulikowskiego 14. Środki na finansowanie działalności konspiracyjnej uzyskiwała ze sklepu tekstylnego, który w czasie okupacji działał w okresie od listopada 1939 r. do lata 1941 r. (został zamknięty przez Niemców). Pełniła kierownicze funkcje w Komendzie Okręgu Łódź AK. Od listopada 1939 r. do lutego 1942 r. była szefem Oddziału VII (Biuro Finansów i Kontroli), jednocześnie do czerwca 1940 r. – szefem Oddziału IV (Kwatermistrzostwo).

Była dwukrotnie aresztowana przez gestapo, wraz z całą rodziną. Pierwszy raz 7 III 1941 r. na skutek schwytania w Warszawie łódzkiego kuriera do KG. Przebywała wówczas około dwóch tygodni w więzieniu gestapo dla kobiet przy ul. Gdańskiej w Łodzi. Po zwolnieniu, powróciła do swych obowiązków konspiracyjnych. Drugi raz została aresztowana 12 II 1942 r., m. in. z powodu wykrycia przez gestapo kryjówki żydowskiej rodziny Rapaportów w mieszkaniu, które pomogła znaleźć. Całą odpowiedzialność wzięła na siebie. Ponownie znalazła się w więzieniu przy ul. Gdańskiej, skąd 13 X 1942 r. wywieziona została do Oświęcimia. Zmarła w obozie 4 I 1943 r. Za zasługi w walce z hitlerowskim okupantem w 1946 r. odznaczona została pośmiertnie Orderem Wojennym Krzyża Virtuti Militari V kl.

J. Żyźniewska wraz z mężem wychowała dwóch synów: Edwarda (1921-1941) i Wiesława (ur. 1924). Obaj byli żołnierzami AK Okręgu Łódź, obaj zostali odznaczeni Krzyżami Walecznych. Edward został rozstrzelany 27 VII 1941 r. w Oświęcimiu. Wiesław przeżył hitlerowskie obozy koncentracyjne w Oświęcimiu i Buchenwaldzie. Również siostra J. Żyźniewskiej, Wanda Goedel z d. Jezierska, żołnierz AK zmarła w Oświęcimiu. Siostrzeniec, Jerzy Jędrzejewski był kurierem „Zagrody”.

Symboliczny grób J. Żyźniewskiej, jej syna Edwarda i siostry Wandy znajdują się w kwaterze rodzinnej na katolickim Starym Cmentarzu przy ul. Ogrodowej w Łodzi.

Udzienka
Masonienka

Łódź, 26 X 2005.

Bibliografia:

Archiwum Państwowe w Łodzi (APŁ), Więzienia łódzkie, sygn. 2 – Gefangenenbuch B 1942-1943, s. 337-338.

APŁ, Więzienia łódzkie, sygn. 5 – Skorowidz więźniów. Więzienie kobiece Gdańska 13, 1941-1944, k. 392.

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Dział Dokumentacji Archiwalnej, sygn. D-Au I – 2/29 nr inw. 72364 – Sterbebuch Band 111/1943, s. 377.

Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (MTN-Ł), Archiwalia, Dokumenty osobiste, sygn. A-9790 – Zawiadomienie o nadaniu Medalu Niepodległości Janinie Żyźniewskiej.

MTN-Ł, Archiwalia, Wspomnienia, sygn. A-8968 – J. Jędrzejewski, Łodzianka – Kawaler Orderu Virtuti Militari.

MTN-Ł, Archiwalia, Wspomnienia, sygn. A-9086 – J. Jędrzejewski, Sprawa Alfreda Rapaporta.

MTN-Ł, Depozyty, sygn. D-378 - Dyplom nadaniu Krzyża Legionowego Janinie Żyźniewskiej.

MTN-Ł, Depozyty, sygn. D-377 – Legitymacja Orderu Wojennego Krzyża Virtuti Militari kl. V nadanego Janinie Żyźniewskiej.

Armia Krajowa w dokumentach, T. II – Meldunek organizacyjny nr 79 za czas od 1 III do 1 IX 1941 (gen. Rowecki do centrali), s. 101.

Kurier Łódzki, nr 245 z 8 września 1931 r., s.5

Okręg Łódzki Armii Krajowej pod red. Marka Budziarka, Łódź 1988.

Walter- Janke Zygmunt, W Armii Krajowej w Łodzi i na Śląsku, Warszawa 1969.

27 II
Biogram
do III t. stajmike
oprac. przez D.W. i E2
UM kobiet
got. 26 IV 06
(Kom. D.Kr.)
JMK 18
Medal odznaki samuraj
Wydziat Sitach Krasn

ŻYŻNIEWSKA JANINA z d. JEZIERSKA (1897-1943), w czasie I wojny w Łodzi członkini Ligi Polskich Kobiet Pogotowia Wojennego i POW, potem działaczka społeczna w Związku Strzeleckim i PWK; od 1939 jako „Jasia” organizatorka SZP w Łodzi, szef Oddziału VII KO Łódź ZWZ-AK, od 1942 więźniarka obozu koncentracyjnego Oświęcim-Brzezinka

Janina Żyżniewska urodziła się 21 IX 1897 w Łodzi w sześciodzietnej rodzinie kupca Edwarda Jezierskiego i Wilhelminy z d. Ast. Ukończywszy w czerwcu 1914 polskie żeńskie Gimnazjum Z. Pętkowskiej w Łodzi, w czasie I wojny światowej działała od 1915, wraz z rodzicami i rodzeństwem, w sekcji agitacyjnej Ligi Kobiet Polskich Pogotowia Wojennego, a w ramach działalności POW wysyłała paczki na front, opiekowała się rodzinami legionistów, zajmowała się internowanymi i uciekinierami z obozów w Szczypiornie, Łomży i Beniaminowie. Przenosiła i ukrywała też broń, pocztę i meldunki. Po wojnie podjęła pracę w Zarządzie Miejskim M. Łodzi w Wydziale Zdrowia. W 1919 wyszła za mąż za Zygmunta Żyżniewskiego i po urodzeniu synów zrezygnowała z pracy zawodowej, angażując się w działalność społeczną m.in. w Związku Strzeleckim i w PWK.

Po wybuchu II wojny światowej w połowie września 1939 weszła z ramienia PCK w skład Tajnego Komitetu Obywatelskiego. Po zajęciu miasta przez Niemców uniknęła aresztowania, kiedy w czasie rewizji nie znaleziono ukrytej na strychu broni i radia. W październiku tr. na polecenie mjr. K. Kowalskiego „Wyrwy” wyjechała do Warszawy dla nawiązania kontaktu z Dowództwem Głównym SZP. Po powrocie ułatwiła wysłannikowi Dowódcy Głównego SZP ppłk. S. Sosabowskiemu kontakt z łódzkim środowiskiem konspiracyjnym, stając się jako „Jasia” jedną z pierwszych organizatorek SZP w Łodzi. W drugiej połowie października 1939, wraz z instruktorką harcerską Z. Owsianko ps. „Irena”, przywiozła do Łodzi pierwszego Komendanta Okręgu Łódzkiego ppłk. L. Okulickiego i zorganizowała mu bezpieczną kwaterę. Odtąd prowadziła w kamienicy swoich rodziców, wraz z matką i siostrami (mąż zmarł w 1940), jeden z najważniejszych punktów kontaktowych SZP-ZWZ-AK Okręgu Łódź. Zorganizowała też w Warszawie stałą kwaterę dla Komendanta Okręgu Łódzkiego w mieszkaniu swojej siostry Z. Kosidowskiej. Od listopada 1939 do lutego 1942 pełniła funkcję szefa Oddziału VII (Biuro Finansów i Kontroli), jednocześnie do czerwca 1940 – szefa Oddziału IV (Kwatermistrzostwo), kierując też sekretariatem KO Łódź. Wprowadziła do konspiracji wiele osób, m.in. S. Grabowskiego, szefa Oddziału I KO Łódź. Wspomagała materialnie ludzi z konspiracji, uzyskując środki ze sklepu tekstylnego, prowadzonego przez nią od listopada 1939 do lata 1941, kiedy to został

I/119

zamknięty przez Niemców. Ukrywała członków organizacji i kurierów, wynajdywała lokale na punkty kontaktowe. Aresztowana wraz z rodziną po raz pierwszy 7 III 1941, tuż po aresztowaniu przybyłego z Warszawy jej syna Edwarda^{została} zwolniona po dwóch tygodniach. Powtórnie aresztowana 12 II 1942 z synem Wiesławem w czasie „wsypy” w sztabie KO Łódź, zorganizowała²⁹ w łódzkim więzieniu gestapo wewnętrzną i zewnętrzną łączność konspiracyjną, utrzymując kontakt z organizacją za pomocą grypsów. W czasie śledztwa niczego nie ujawniła; wzięła jednak na siebie odpowiedzialność^{zato} za ukrycie żydowskiej rodziny Rapapportów, których kryjówkę gestapo wykryło latem 1942, chcąc ratować aresztowaną za to jej siostrę Wandę. Dnia 13 X 1942 została wywieziona do Oświęcimia z nr obozowym 22499 i tam zmarła 4 I 1943. Symboliczny grób J. Żyźniewskiej (a także jej syna Edwarda i siostry Wandy) znajduje się w kwaterze rodzinnej na katolickim Starym Cmentarzu w Łodzi.

Janina Żyźniewska Rozkazem Komendanta Sił Zbrojnych w Kraju Nr 68/BP z 3 II 1943 została pośmiertnie odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Odznaczenie to zostało zatwierdzone Zarządzeniem Prezydenta RP na Uchodźstwie l.dz. 638/Og. zamieszczonym w Dz. Pers. z 15 VIII 1946 z nr. Krzyża 11698. Za działalność w I wojnie była odznaczona Krzyżem Legionowym (1927) oraz Medalem Niepodległości (1931).

Mąż Janiny, Zygmunt Żyźniewski (1895-1940), w l. 1917-1918 ochotnik I Polskiego Korpusu na Wschodzie, uczestnik obrony Płocka 1920, po wojnie handlowiec. Syn Edward (1921-1941), żołnierz ZWZ, oficer do zadań specjalnych Sztabu KO Łódź, więzień gestapo, rozstrzelany w Oświęcimiu; syn Wiesław (ur. 1924) żołnierz AK Okręgu Łódź, więzień obozów koncentracyjnych w Oświęcimiu i Buchenwaldzie, po wojnie zamieszkał w USA. Brat Edward Jezierski (1902-1919), ochotnik 26 pp, uczestnik obrony Lwowa, poległ. Siostra Wanda zam. Goedel, żołnierz AK Łódź, uwięziona za organizowanie pomocy łódzkim Żydom, zmarła w Oświęcimiu w 1944.

APAK, T. 414/WSK (tamże opracowanie A. Jędrzejewskiej); APŁ, Więzienia łódzkie, sygn. 2 – Gefangenenbuch B 1942-1943, s. 337-338, sygn. 5 – Skorowidz więźniów. Więzienie kobiece Gdańska 13, 1941-1944, k. 392; CAW, MN 7 VII 1931 (J. Żyźniewska); Dz. Pers. MSWojsk. (na Uchodźstwie), nr 6 z 15 VIII 1946; Spis VM Londyn, t. 2, s. 207; Armia Krajowa. Dokumenty odznaczeniowo-awansowe, t. 1, s. 8, 18; Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Dział Dokumentacji Archiwalnej, sygn. D-Au I – 2/29 nr inw. 72364 – Sterbebuch Band 111/1943, s. 377; MTN-Ł, sygn. A-8968, A-9086, A-9790, D-377, D-378;

2/120

Armia Krajowa w dokumentach, T. 2, Londyn 1973, s. 101; *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. K. Komorowski, Warszawa 1996, s. 341; Głowacka M., *Łódzkie pamiątki walki i konspiracji 1939-1940*, *Niepodległość i Pamięć* 1999, nr 15, s. 324-325, fot. s. 327; Jędrzejewski J., „Jasia” – Kawaler Orderu *Virtuti Militari*, *Dziennik Łódzki* 1995, nr 279, s. 10; *Okręg Łódzki Armii Krajowej*, red. M Budziak, Łódź 1988, s. 29-31, 33, 36; Pawłowski M., *Harcerstwo Chorągwi Łódzkich ZHP w l. 1939-1945*, Łódź 1984, s. 25; Pluta-Czachowski K., *Oddział V Sztabu KG AK. Zarys organizacji, rozwoju i działalności (okres 1939-45)*, Warszawa 1964, (mps. w zbiorach APAK), s. 40; *Sł. uczestniczek ...*, s. 460; *Służba Polek...*, cz. 4, s. 276; Walter-Janke Z., *W Armii Krajowej w Łodzi i na Śląsku*, Warszawa 1969, s. 18; Wesołowski, *Order VM...*, s. 639, 703; *Z dziejów Armii Krajowej Okręgu Łódź*, Łódź 1995, s. 5, fot. po s. 142.

- Legitymacje Krzyż Legionowego, W-wa 1927, oryg. wypożyczony w depozyt /; ksero, k.1, s.1.
- Legitymacje Orderu VM nr 11698, Londyn 1946, oryg. wypożyczony w depozyt /; ksero, k.1, s.2.
- Korespondencje związane z przekazaniem legitymacji w depozyt. k.3, (1998r.), s.3-5. legitymacje -

NA PODSTAWIE
UCHWAŁY
II ZJAZDU LEGJONISTÓW
I
WNIOSKU
KOMISJI KWALIFIKACYJNEJ

nadając

Obywatelce

Janinie Żyźniewskiej

z Ligi Kobiet

KRZYŻ LEGJONOWY

J. Piłsudski

Za Komisję

Warszawa

Kwalifikacyjną dn. 1.VIII 1927.

Nr.

5223

W. Kamiński

1/2/2

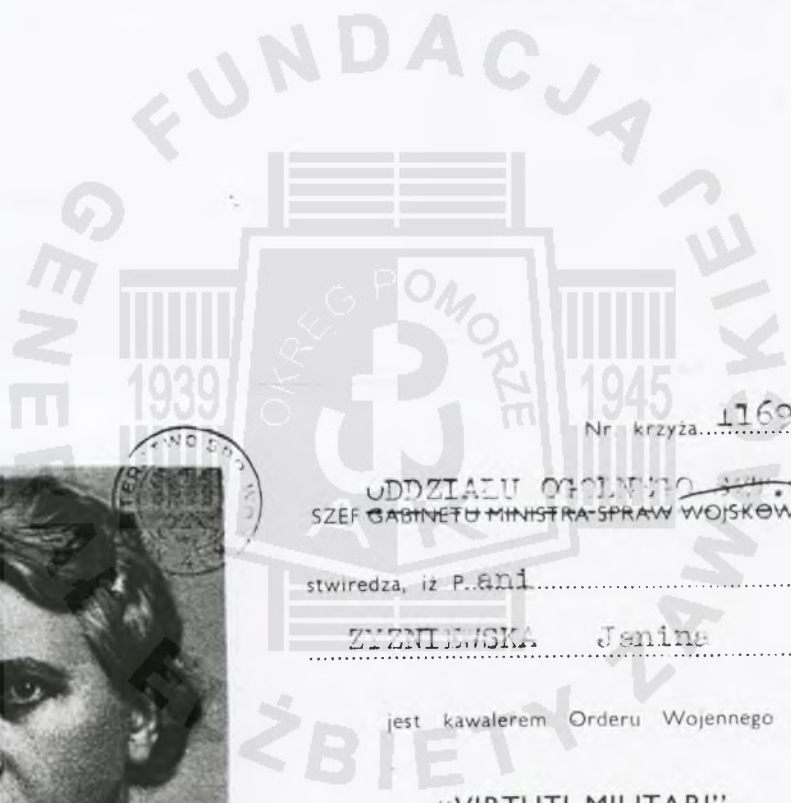
No. Leg. 11698

LEGITYMACJA

orderu wojennego

"VIRTUTI MILITARI"

Podpis właściciela legitymacji

Nr. krzyża 11698

ODDZIAŁU OGÓLNEGO SZT. GŁ.
SZEF GABINETU MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH

stwierdza, iż P.ani

ZYZNIEWSKA Jenina

jest kawalerem Orderu Wojennego

"VIRTUTI MILITARI"

kl. V

ODDZIAŁU
SZEF GABINETU MINISTRA
SPRAW WOJSKOWYCH
OGÓLNEGO SZT. GŁ.

W. Bohuszevicz

W. Bohuszevicz 12X. 1945. 10. 10. 1945

Toruń, dnia 23 VIII 1999r.

1/2/3

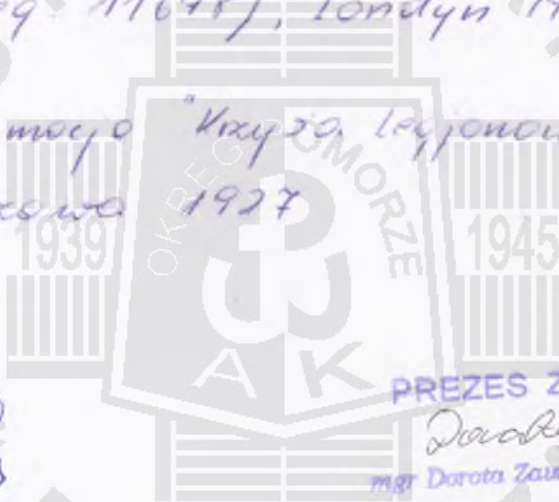
FUNDACJA
Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
Jl.W.Garbary 2, tel. 65-22-186
87-100 TORUŃ

L.d. | 2065 | HSK | 99

Fundacja Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
wypożycza p. Wandzie Jędrzejewskiej (żona,
ul. Żywna 60 / 110) na okres 3 miesięcy
(tj. do 15 XI 1999r.) następujących dokumentów:

1. legitymacyjnego orderu wojennego "Virtuti Militari"
(nr leg. 11698), Londyn 1946
2. legitymacyjnego "Kryża Legionowego" (nr leg. 5223),
Warszawa 1927

Wypożyczający
M. Jędrzejewski

PREZES ZARZĄDU

Dorota Zauwacza-Wakarecy
mgr Dorota Zauwacza-Wakarecy

ELŻBIETY Z...

**Muzeum
Tradycji
Niepodległościowych
w Łodzi**

90-706 Łódź, ul. Gdańska 13

Dyrektor 636-44-04
Sekretariat: fax; 636-44-04, 633-02-07
Księgowość 633-02-07
Dział Naukowo Oświatowy 632-31-41
Centrala 632-71-12

Oddział Radogoszcz
91-490 Łódź, ul. Zgierska 147

Kierownik Oddziału 657-93-34
Główny Inwentaryzator 655-36-66

Wpłynęło dnia 1.12.1999
Ldz 3373 / HSK / 019
P.W. KM

Konto **PBG SA II Oddział** w Łodzi nr. 10801154-1515-360-80000-111 **NIP 727-10-45-107**

I/402/34/99

Łódź, 24 listopada 1999 r

Szanowna Pani

Prezes Zarządu
Fundacji Archiwum Pomorskiego
Armii Krajowej

mgr Dorota Zawacka-Wakarecy

ul. Wielkie Garbary 2

87-100 Toruń

Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi uprzejmie prosi o przekazanie w depozyt następujących dokumentów związanych z postacią Janiny Żyźniewskiej, będących w posiadaniu Fundacji:

- 1/ Legitymacja nr 11698 Krzyża Virtuti Militari kl.V, wydana w Londynie dnia 12 .X.1946 r
- 2/ Dyplom nr 5223 Krzyża Legionowego, wydany w Warszawie dnia 1.VIII.1927 r.

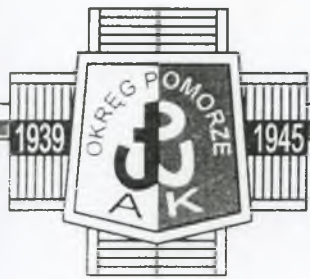
Dokumenty te byłyby prezentowane na wystawie stałej Muzeum wraz z odznaczeniami oraz innymi pamiątkami związanymi z postacią Janiny Żyźniewskiej, znajdującymi się w naszych zbiorach.

Z poważaniem

D Y R E K T O R

mgr Henryk Siemiński

FUNDACJA

ARCHIWUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUŃ • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL./FAX (0-56) 65-22-186
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY II ODDZIAŁ W TORUNIU NR 10901506-4675-128-00-0

I/1/5
Toruń, dnia 30.12.99

1.dz.3579/WSK/99

Pan Dyrektor

Muzeum Tradycji Niepodległościowych

mgr Henryk Siemiński

ul. Gdańska 13, 90 – 706 Łódź

Ustosunkowując się do pisma z dnia 24 listopada br. przekazujemy w depozyt do 2005 r. z możliwością przedłużenia czasu depozytu następujących dokumentów:

- 1/ Legitymacja nr 11698 Krzyża Virtuti Militari kl. V, Londyn 12 X 1946
- 2/ Legitymacja nr 5223 Krzyża Legionowego, warszawa 1 VIII 1927

Jednocześnie zastrzegamy sobie prawo do wypożyczania wyżej wymienionych dokumentów na wystawy organizowane przez naszą Fundację.

Z poważaniem

PREZES ZARZĄDU
Dorota Zawacka-Wakarecy
mgr Dorota Zawacka-Wakarecy

II MATERIAŁY WZUPĘKNIĄJĄCE RELACYĘ

- J. Jedmejewski, „Jesie” - Kwatermistrz Ośrodka Wintuti Militeri, Dziennik Kódzki, nr 278, 30 XI 1935 r., Ksevo, k. 1. s. 1., 2 epz., k. 1, s. 2.
- M. Głowacka, tódzkie pamiętli walki i konspiracji 1939-1940, „Niepodległość i Pamięć” 1999/15, kopia, k. 6, s. 2-11

„Jasia” - kawaler Orderu Virtuti Militari

Janina Jezierska-Żyźniewska, ps. Jasia, ur. 21 września 1897 r. w sześcioletniej rodzinie obywateli m. Łodzi. Z ojca Edwarda Jezierskiego i matki Wilhelminy Jezierskiej z domu Ast. Przez całe swe życie mieszkała w Łodzi przy ul. Legionów 24 (Konstantynowskiej, 11 Listopada, Obr. Stalingradu). Dom stanowił własność jej rodziców.

Już jako dziecko wykazywała wiele energii i przedsiębiorczości w działaniu, była odważna i potrafiła brać odpowiedzialność za swoje postępowanie. W czerwcu 1914 r. ukończyła pierwsze żeńskie gimnazjum: Żeńską VII-klasową Szkołę Polską Zofii Pętkowskiej. Otrzymała świadectwo z bardzo dobrymi ocenami.

W okresie I wojny światowej uczestniczyła w ruchu niepodległościowym, działała w Lidze Kobiet Polskich, współdziałała z Legionami J. Piłsudskiego i POW. Przewoziła i ukrywała broń, pocztę, meldunki itp. Za swą działalność została odznaczona: Krzyżem Legionowym i Krzyżem Niepodległości.

W wolnej Polsce, na początku lat dwudziestych, pracowała w Zarządzie Miejskim, w Wydziale Zdrowia. W 1919 r. wyszła za mąż za Zygmunta Żyźniewskiego, dowódcę, pochodzącego z ziemi mińskiej. Zmarł po ciężkiej chorobie w lipcu 1940 r.

Wychowywała dwóch synów:

Edwarda ur. w 1921 r., harcerza, absolwenta w 1939 r. Miejskiego Gimnazjum im. J. Piłsudskiego i Wiesława, harcerza, ucznia ww. gimnazjum. Obaj byli żołnierzami Armii Krajowej.

W okresie II Rzeczypospolitej J. Żyźniewska działała społecznie w: Samopomocy Społecznej Kobiet, Związku Strzeleckim, Przesposobieniu Wojskowym Kobiet, Kole Przyjaciół Harcerzy przy 9. ŁDH.

We wrześniu 1939 r. włączyła się do pracy w tajnym zespole organizowanym przez pełnomocnika władz centralnych na Łódź i woj. łódzkie, mjr. dypl. Kazimierza Kowalskiego ps. Wyrwa. Niemcy, po wkroczeniu do miasta, zrobili w jej mieszkaniu rewizję, nie zastali mężczyzn, tylko ciężko chorego męża. Nie znaleźli ukrytej na strychu broni, radia i wyszli nikogo nie aresztując (zabrali dobry aparat fotograficzny).

W drugiej połowie września 1939 r. przyjęła u siebie w mieszkaniu dowódcę 25 pp, plk. dypl. Adama Światłaskiego i dowódcę batalionu mjr. K. Kowalskim, członkiem Komitetu Obywatelskiego w Łodzi i tajnym pełnomocnikiem wodza naczelnego do organizowania samopomocy i samoobrony oraz utrzymywania z nim kontaktów poprzez front.

W pierwszej dekadzie października 1939 r. J. Żyźniewska wyjechała do Warszawy pod adres podany

przez „Wyrwę”. Po spotkaniu z mjr. dypl. Wincentym Żmigrodzkiem nawiązała kontakt z Komendą Główną Służby Zwycięstwu Polski. Pod podane przez „Jasię” adresy przyjechał do Łodzi wystannik Komendanta SZP, ppłk. dypl. Stanisław Sosabowski, ps. Węglarz, późniejszy dowódca 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Celem jego delegacji było poinformowanie łódzkiego środowiska niepodległościowego o powstaniu w Warszawie SZP i przekazanie pierwszych wytycznych do organizowania wojskowo-cywilnego podziemia. Doszło do spotkania z przebywającym wówczas w Łodzi ppłk. dypl. Edwardem Pfeiffrem, ps. Radwan - harcerzem, legionistą. W rezultacie swojej operatywnej działalności „Jasia” stała się jedną z pierwszych organizatorek SZP w Łodzi.

W drugiej połowie października 1939 r. wraz z instruktorką harcerską Zofią Owsianko, ps. ~~X~~ przywiozła autobusem do Łodzi pierwszego Komendanta Okręgu SZP - Związku Walki Zbrojnej, ppłk. dypl. Leopolda Okulickiego ps. Jan. Pułkownik zatrzymał się u niej, a następnie znalazła mu bezpieczne lokale w mieście. Poza tym zorganizowała stałą kwaterę w Warszawie dla komendantów okręgów przebywających do stolicy w celach służbowych. Było to mieszkanie Z. i Z. Kosidowskich przy ul. Smulikowskiego 14. Dom J. Żyźniewskiej i jej rodziny: matki, sióstr przy ul. Legionów 24, w Łodzi stał się później jednym z najważniejszych punktów kontaktowych kierownictwa i sztabu Okręgu Łódź ZWZ-AK.

Od listopada 1939 r. do lutego 1942 r. była szefem Oddz. VII - Biuro Finansów i Kontroli, równocześnie do czerwca 1940 r. szefem Oddz. IV - Kwaternisłuzostwo w sztabie Okręgu Łódź ZWZ-AK. Wykonywała różnego rodzaju zadania wynikające ze służby w Komendzie Okręgu i ze znajomości łódzkich środowisk niepodległościowych. M.in. wprowadziła do organizacji rtm. Stefana Grabowskiego, ps. Amelia; został szefem Oddz. I w sztabie Komendy Okręgu, mjr. żandarmerii Jana Motylewicza wyznaczonego na komendanta żandarmerii na okres planowanego powstania powszechnego, Karolinę Pill, ps. Stefania, łącznika

Dom w którym mieszcił się gł. AK (front) - zdjęcie powojenne

Oddz. VK - zamordowana: Leonie i wielu innych. Nierialną pomoc ludziom przybywającym do i w Łodzi uzyskiwała ze sklepu otwartego w listopadzie zamkniętego przez Niemców 1941 r.

W jej mieszkaniu zatrzymał się ppłk. Rudolf Ostriański szard w drodze do Poznania objęcia stanowiska komendanta okręgu i wielu innych spiracji.

5 marca 1941 r. został wzięty przez gestapo przywiozłszy jej syn Edward, a cała rodzina. Po dwutygodniowym pobycie w łódzkich wiozłszy wszyscy zostali zwolnieni „Edka”, przewiezionego r. poddanego ciężkiemu śledztwu następnie do Oświęcimia lipca 1941 r. został rozstrzelany.

Po raz drugi została aresztowana z synem Stawkiem 12 lipca 1941 r. w trakcie poważnej akcji w sztabie Komendy Okręgu. Przebywała w więzieniu przy ul. Gdańskiej 13, utrzymywała kontakt z organizacją. Przeszła wyczerpującą śledztwo i nikogo nie wydając. Na siebie odpowiedzialność

mjr. Stanisławowi Juszczo-kowiczem. Przez Janinę spotykali się z

Legitymacja orderu wojennego „Virtuti Militari” przyznana Janinie Żyźniewskiej

Walec Orderu Virtuti Militari

1921 r., harcerza, ab-
19 r. Miejskiego Gim-
nazjum i Wiesta-
ucznia ww. gimna-
zjum z żołnierzami Armii

Rzeczypospolitej J.
walciała społecznie w:
Spółdzielni Kobiet,
Przysposobie-
nia Kobiet, Kole Przyja-
zy 9. ŁDH.

1939 r. włączyła się
do zespołu organizo-
wanego przez władze
Łódź i woj. łódzkie,
którym kierował
płk. Edward Pfeiff-
er, ps. Radwan - har-
cerzem, legionistą. W rezultacie swojej
operatywnej działalności „Jasia” sta-
ła się jedną z pierwszych organiza-
cji SZP w Łodzi.

W drugiej połowie października
1939 r. wraz z instruktorką harce-
rską Zofią Owsianko, ps. *Przywio-
zła* autobusem do Łodzi pierwszego
Komendanta Okręgu SZP - Związku
Walki Zbrojnej, ppłk. dypl. Leopolda
Okulickiego ps. Jan. Pułkownik za-
trzymał się u niej, a następnie za-
laźla mu bezpieczne lokale w mie-
ście. Poza tym zorganizowała stałą
kwaterę w Warszawie dla kome-
dantów okręgów przybywających do
stolicy w celach służbowych. Było to
mieszkanie Z. i Z. Kosidowskich przy
ul. Smulikowskiego 14. Dom J. Ży-
źniewskiej i jej rodziny: matki, sióstr
przy ul. Legionów 24, w Łodzi stał
się później jednym z najważniejszych
punktów kontaktowych kierownictwa
i sztabu Okręgu Łódź ZWZ-AK.

Od listopada 1939 r. do lutego
1942 r. była szefem Oddz. VII - Biu-
ro Finansów i Kontroli, równocześnie
do czerwca 1940 r. szefem Oddz.
IV - Kwatermistrzostwo w sztabie
Okręgu Łódź ZWZ-AK. Wykonywała
różnego rodzaju zadania wynikające
ze służby w Komendzie Okręgu i ze
znajomości łódzkiego środowiska nie-
podległościowego. M.in. wprowadzi-
ła do organizacji rtm. Stefana Gra-
bowskiego, ps. Amella; została sze-
fem Oddz. I w sztabie Komendy
Okręgu, mjr. żandarmerii Jana Mo-
tylewicza wyznaczonego na kome-
danta żandarmerii na okres planowa-
nego powstania powszechnego, Ka-
rolinę Pill, ps. Stefania, łączniczką

przez „Wyrwę”. Po spotkaniu z mjr.
dypl. Wincentym Żmigrodzkiem nawią-
zała kontakt z Komendą Główną
Służby Zwycięstwu Polski. Pod pod-
jęciem przez „Jasię” adresy przyjechał do
Łodzi wysłannik Komendanta SZP,
ppłk. dypl. Stanisław Sosabowski,
ps. Węglarz, późniejszy dowódca 1
Samodzielnej Brygady Spadochrono-
wej. Celem jego delegacji było poin-
formowanie łódzkiego środowiska
niepodległościowego o powstaniu w
Warszawie SZP i przekazanie pierw-
szych wytycznych do organizowania
wojskowo-cywilnego podziemia. Do-
szło do spotkania z przebywającym
wówczas w Łodzi ppłk. dypl. Edwar-
dem Pfeiffrem, ps. Radwan - harce-
rzem, legionistą. W rezultacie swojej
operatywnej działalności „Jasia” sta-
ła się jedną z pierwszych organiza-
cji SZP w Łodzi.

W drugiej połowie października
1939 r. wraz z instruktorką harce-
rską Zofią Owsianko, ps. *Przywio-
zła* autobusem do Łodzi pierwszego
Komendanta Okręgu SZP - Związku
Walki Zbrojnej, ppłk. dypl. Leopolda
Okulickiego ps. Jan. Pułkownik za-
trzymał się u niej, a następnie za-
laźla mu bezpieczne lokale w mie-
ście. Poza tym zorganizowała stałą
kwaterę w Warszawie dla kome-
dantów okręgów przybywających do
stolicy w celach służbowych. Było to
mieszkanie Z. i Z. Kosidowskich przy
ul. Smulikowskiego 14. Dom J. Ży-
źniewskiej i jej rodziny: matki, sióstr
przy ul. Legionów 24, w Łodzi stał
się później jednym z najważniejszych
punktów kontaktowych kierownictwa
i sztabu Okręgu Łódź ZWZ-AK.

Od listopada 1939 r. do lutego
1942 r. była szefem Oddz. VII - Biu-
ro Finansów i Kontroli, równocześnie
do czerwca 1940 r. szefem Oddz.
IV - Kwatermistrzostwo w sztabie
Okręgu Łódź ZWZ-AK. Wykonywała
różnego rodzaju zadania wynikające
ze służby w Komendzie Okręgu i ze
znajomości łódzkiego środowiska nie-
podległościowego. M.in. wprowadzi-
ła do organizacji rtm. Stefana Gra-
bowskiego, ps. Amella; została sze-
fem Oddz. I w sztabie Komendy
Okręgu, mjr. żandarmerii Jana Mo-
tylewicza wyznaczonego na kome-
danta żandarmerii na okres planowa-
nego powstania powszechnego, Ka-
rolinę Pill, ps. Stefania, łączniczką

Dom w którym mieścił się główny punkt kontaktowy Komendy Okręgu Łódź SZP-ZWZ
AK (front) - zdjęcie powojenne.

żona
Oddz. VK - zamordowaną w KL. Au-
schwitz, swoje dwie siostry Wandę i
Leonie i wielu innych. Niosła mate-
rialną pomoc ludziom konspiracji
przybywającym do i w Łodzi. Środki
te uzyskiwała ze sklepu tekstylnego
otwartego w listopadzie 1939 r., a
zamkniętego przez Niemców latem
1941 r.

W jej mieszkaniu zatrzymał się
ppłk. Rudolf Ostrihański, ps. Ry-
szard w drodze do Poznania w celu
objęcia stanowiska komendanta te-
go okręgu i wielu innych ludzi kon-
spiracji.

5 marca 1941 r. został aresztowa-
ny przez gestapo przybyły z War-
szawy jej syn Edward, a wraz z nim
cała rodzina. Po dwutygodniowym
pobyciu w łódzkich więzieniach
wszyscy zostali zwolnieni oprócz
„Edka”, przewiezionego na Pawiak i
poddanego ciężkiemu śledztwu, a
następnie do Oświęcimia, gdzie 27
lipca 1941 r. został rozstrzelany.

Po raz drugi została aresztowana
z synem Sławkiem 12 lutego 1942
r. w trakcie poważnej „wpadki” w
sztabie Komendy Okręgu Łódź AK.
Przebywała w więzieniu kobiecym
przy ul. Gdańskiej 13, utrzymując
stały kontakt z organizacją (grypsy).
Przeszła wyczerpujące śledztwo nic
i nikogo nie wydając. Nawet wzięta
na siebie odpowiedzialność za ukry-

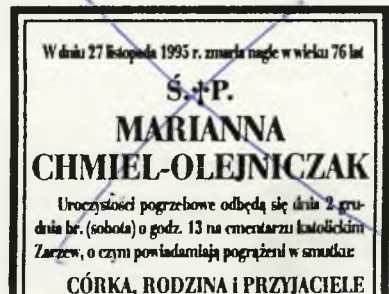
cie w Łodzi przy ul. Mielczarskiego
żydowskiej rodziny Rapapptów po
ich wykryciu przez policję niemiecką
latem 1942 r. Pragnęła w ten spo-
sób ratować swoją starszą siostrę
Wandę.

Jesienią 1942 r. wraz z synem
Wiesławem (Sławkiem) została wy-
wieziona do KL. Auschwitz, w któ-
rym zmarła 4 stycznia 1943 r. Syn
przeżył niemieckie obozy koncentra-
cyjne i po wojnie osiadł w Stanach
Zjednoczonych.

Pośmiertnie została odznaczona
Orderem Wojennym Virtuti Militari kl.
V, leg. nr 11698, jej synowi Krzy-
żami Walecznych.

Symboliczny grób „Jasi” i jej syna
„Edka” znajduje się na łódzkiej Sta-
rym Cmentarzu przy ul. Ogrodowej.

JERZY JĘDRZEJEWSKI
Fot.: autor

2a. do p. 534/04

BGM

u/2

„Niepodległość i Pamięć”

Nr 15, 1999

o VM J. Jyzimiewskieg

do teczki „u”

VM Jyzimiewskieg

Maria Głowacka

Łódzkie pamiątki walki i konspiracji 1939-1940

Zbiory Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi liczą już ponad 40 tys. pozycji inwentarzowych i obrazują różne formy walki o niepodległość Polski - od Powstania Kościuszkowskiego po narodziny III Rzeczypospolitej.

Systematycznie uzupełnianą kolekcję stanowią obiekty dotyczące okresu II wojny światowej, tj. walki z niemiecką i sowiecką agresją we wrześniu 1939 r., działalności konspiracyjnej, a także martyrologii narodu polskiego oraz powstania zrębów Podziemnego Państwa Polskiego. Składają się nań: afisze, ulotki, plakaty, korespondencja, prasa, wspomnienia i relacje, dokumenty osobiste, zdjęcia oraz różnego rodzaju realia historyczne w postaci: broni, elementów wyposażenia żołnierskiego, odznaczeń bojowych, odznak pułkowych, pamiątkowych medali, dzieł sztuki itd.

Zaledwie dwadzieścia lat cieszyli się Polacy, wywalczoną z wielkim trudem i okupioną licznymi ofiarami, wolnością Ojczyzny. 1 września 1939 r. na wsie i miasta II Rzeczypospolitej spadł grad nieprzyjacielskich bomb, a kolumny wojsk niemieckich, po sforsowaniu granicy, szybko posuwały się w głąb kraju. W Łodzi pierwsze bomby spadły 2 września. Trzy dni później rozpoczęła się ewakuacja miasta - opuściły je władze państwowe, samorządowe oraz wojskowe. Cofających się żołnierzy Armii "Łódź" mieszkańcy żegnali 6 i 7 września łzami, opatrując ich w żywność i papierosy. Miasto masowo opuszczała ludność cywilna, głównie młodzież. Okazało się, że choć działania obronne trwały, państwo polskie nie było właściwie przygotowane do wojny, a jego obywatelom przyszło za to zapłacić ogromną cenę.

W 1939 r., mimo pogarszającej się sytuacji międzynarodowej i zdecydowanych żądań terytorialnych ze strony III Rzeszy, w społeczeństwie polskim powszechnie panowało przekonanie o konieczności podjęcia walki obronnej na wypadek zbrojnego konfliktu. Głęboko wierzone w zwycięstwo. Mieszkańcy regionu łódzkiego, podobnie jak to było i w innych częściach kraju, odpowiedzieli na apel Ogólnopolskiego Komitetu Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej z 1 kwietnia, w którym m.in. czytamy: *Musimy być silni i potężni, aby utrzymać poszanowanie naszych praw u wrogów i miłość u przyjaciół. Musimy być uzbrojeni, aby móc jak najdłużej w spokoju pracować. Musimy być w każdej chwili gotowi do spełnienia najważniejszego obowiązku - obrony Ojczyzny.*

1939 r., w której czytamy m.in.: *O odbudowie dawnej Polski nie może być mowy [...]. Dlatego kontynuowanie obecnej wojny pod flagą odbudowy dawnego państwa polskiego jest zupełnie bezcelowe.*

W zespole realiów historycznych przechowujemy ręcznie uszyte przez matkę w celi więziennej koszulki i kaftanik Krzysia Bobińskiego, urodzonego w końcu 1940 r. w więzieniu w Połocku i zmarłego po roku w Tobolsku; monetę wartości 60 kopiejek, bitą w 1940 r. - pamiątkę pobytu Eugeniusza Czerniawskiego, członka ZWZ, w więzieniu NKWD w Wilnie, oraz eksponaty związane z osobą porucznika Wojska Polskiego, uczestnika wojny obronnej, wziętego do niewoli przez Armię Czerwoną Wacława Holcgrebera (fotografia, baretka Krzyża Virtuti Militari, Medal za Wojnę 1918-1921, Srebrny Krzyż Zasługi, odznaka 28 Pułku Strzelców Kaniowskich, odznaka Związku Oficerów Rezerwy), o którym rodzina otrzymała wieści ze Starobielska 29 grudnia 1939 r.

***

Wielu wrześnieowych żołnierzy kontynuowało walkę o wolność Ojczyzny w kraju i na emigracji. Wśród przechowywanych przez naszą placówkę obiektów, upamiętniających ów wysiłek zbrojny, na szczególną uwagę zasługuje, подарowany nam niedawno, zeszyt z zapiskami sporządzonymi w lipcu 1940 r. w obozie jenieckim Sarrebourg (na wschód od Nancy we Francji). Zawiera on relację szefa sztabu, ppłk. dypl. Józefa Skrzydlewskiego, o przegrupowaniu i walkach I Dywizji Grenadierów Polskich we Francji w kwietniu - czerwcu 1940 r.

Jesienią 1939 r. wśród mieszkańców Łodzi, liczących - podobnie jak obywatele całego okupowanego kraju - na ofensywę państw zachodnich, tliła się nadzieja na rychłe odzyskanie niepodległości przez Polskę. Spontanicznie więc tworzyły się wówczas różne konspiracyjne grupy niepodległościowe. W łódzkim środowisku dawnych peowiaków, członków Związku Strzeleckiego, oficerów i podoficerów rezerwy WP oraz ich sympatyków powstała Polska Organizacja Wojskowa (niekiedy nazywana także Polską Organizacją Wolnościową - POW, a także Polska Organizacja Bojowa - POB). W naszych zbiorach zachowały się nieliczne po nich pamiątki. W *Księżce Nominacji, Zwolnień, Zazaleń i Rozkazów POW 1939-40-41* czytamy m.in., iż 15 października 1939 r. komendant "Strug" (Ignacy Ignaszewski) powołał 7-osobowy zarząd oraz że on sam jest autorem statutu organizacyjnego i roty przysięgi dla wstępujących do organizacji. Kilkustronicowe zapiski kończą się 10 kwietnia 1941 r. informacją o mianowaniu komisarzy wsi i gmin powiatu łódzkiego "na wypadek akcji zbrojnej" (w tym czasie miały miejsce aresztowania działaczy POW po nieudanej akcji wykolejenia pociągu na trasie Łódź-Warszawa). Przechowujemy również: trzy opaski biało-czerwone z napisem "P.O.W." i z datą "1939" oraz z okrągłą pieczęcią z orłem w koronie i z nazwą organizacji w otoku; poświadczenie wstąpienia (14 lutego 1940 r.) Stefana Pawłowskiego ps. "Zbyszko" do organizacji. Wymienione eksponaty noszą ślady zniszczenia i ubytków, co jest skutkiem ukrywania ich swego czasu w ziemi.

Członkiem innej grupy POW był były legionista, porucznik rezerwy Henryk Pierzchowski, ps. "Skowron". Z polecenia organizacji otrzymał on zadanie za-

trudnienia się na kolei, zorganizowania tzw. "piątki" wśród kolejarzy, podjęcia starań o wydanie jednodniówki na 11 listopada 1939 r. (zdobycie papieru, tuszu, powielacza). Wkrótce zatrudnił się na stacji Łódź-Fabryczna, gdzie zwerbował grupę kolejarzy, których zadaniem była obserwacja łódzkiego węzła kolejowego. Wśród pamiątek po Pierzchowskim muzeum przechowuje Medal za Wojnę 1918-1921, Krzyż Niepodległości, odznakę 1 Pułku Szwoleżerów Józefa Piłsudskiego, Honorową odznakę komendancką Przysposobienia Wojskowego, książeczkę stanu służby oficerskiej, wydaną w Łodzi w 1938 r., legitymację Krzyża Armii Krajowej nadanego w 1975 r. w Londynie, oraz relację o działalności konspiracyjnej.

W 1983 r. do naszych zbiorów trafiły niezwykle cenne tytuły prasy konspiracyjnej ukazującej się w Łodzi na początku okupacji hitlerowskiej. Są to: "Głos Polski", "Wolność", "Przedświt" i "Jutrzenka". Ofiarował je Henryk Bartosiewicz, ps. "Janota" założyciel POB. Jej członkowie zajmowali się m.in. wydawaniem pisma "Wolność", drukowaniem i kolportażem ulotek, działalnością sabotażową. Wiosną 1940 r. gestapo aresztowało szereg członków POB. 13 kwietnia uwięziony został m.in. kapral WP Kazimierz Bąblewski, który - podobnie jak wielu jego kolegów z konspiracji - trafił do obozu koncentracyjnego, gdzie zmarł. Muzeum przechowuje fotografie Kazimierza Bąblewskiego, list z obozu w Mauthausen-Gusen pisany do żony w listopadzie 1940 r., telegram, zawiadamiający o jego śmierci i akt zgonu. Pozostali na wolności członkowie POB kontynuowali działalność pod kierownictwem porucznika WP Fabiana Urbaniaka, ps. "Piła". Wydawali oni "Jutrzenkę" i "Przedświt", prowadzili pracę wywiadowczą, sporządzając fotografie i regularnie dostarczając meldunki do Warszawy. W październiku 1940 r. przemianowano POB na Polską Organizację Zbrojną (POZ), włączając w jej skład inne działające na terenie regionu łódzkiego organizacje. Następnie podjęto starania o nawiązanie współpracy z ZWZ, podobnie jak uczyniła to POW.

4 kwietnia 1941 r. aresztowano Fabiana Urbaniaka, a wkrótce także i innych członków POZ. Przetrzymano ich w łódzkim więzieniu przy ul. Kopernika. W dniach 24-29 lipca 1942 r. odbył się przed sądem we Wrocławiu ich proces. Wśród 31 osób skazanych wówczas na śmierć i zgilotynowanych był porucznik rezerwy 10 pól w Łodzi, Fabian Urbaniak. W przechowywanej w muzeum jego dokumentacji, obok korespondencji wysłanej z więzienia łódzkiego, znajduje się list pożegnalny. Napisany jest w języku polskim do żony, nosi datę 12 sierpnia 1942 r. (na miesiąc przed straceniem), zawiera informację o wymierzonej mu karze śmierci.

Spośród innych, działających na terenie regionu łódzkiego, grup i organizacji antyniemieckich warto wspomnieć o członkach przedwojennej Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS), którzy stosunkowo wcześniej przystąpili do organizowania i szkolenia grup bojowych. Podlegały one Wydziałowi Wojskowemu Okręgowego Komitetu Robotniczego PPS w Łodzi. Zajmowały się gromadzeniem broni, przerzutem prasy i bibuły konspiracyjnej z Generalnego Gubernatorstwa do Kraju Warty, a także sabotażem (np. podcinaniem słupów telefonicznych, czy obrzucaniem wagonów specjalnie przygotowanymi zapalnikami). Jeden z takich zapalników do granatu zachował się w naszych zbiorach. Ofiarowany został przez uczestnika wrześniowej wojny obronnej, okupacyjnego działacza PPS - Stanisława Jędrycha. Posiadamy także pojedyncze egzemplarze prasy wydawanej i kol-

II/5

portowanej przez PPS na terenie Łodzi: "Polski Podziemnej", "Na Barykadzie", "Kuźni" oraz przerzucanej z GG, np. "WRN". Jednym z kolporterów był wspomniany już członek KO - Hieronim Cobel, działający aktywnie w organizacji bojowej PPS jako dowódca plutonu kompanii "Widzew" (aresztowany i zamordowany 5 września 1941 r.). Zachował się okupacyjny dokument meldunkowy Cobla, jego zastępczy dowód osobisty (tzw. "palcówka"), skórzana portmonetka i kieszonkowy zegarek.

Grupy PPS istniały także w terenie. Np. od kwietnia 1940 r. działał w Głownie, wysiedlony w grudniu 1939 r. z Łodzi Stanisław Duniak - uczestnik obrony Warszawy, współorganizator tajnej drukarni PPS w Łodzi na początku okupacji hitlerowskiej. Wśród dokumentów archiwalnych znajdują się jego wspomnienia; dokumenty wystawione na początku 1940 r. przez Polski Czerwony Krzyż - Oddział w Jaśle, potwierdzające fakt wysiedlenia oraz umożliwiające poruszanie się po GG; legitymacje pracownicze Zarządu Miasta Łodzi z października 1939 r., wystawione przez okupacyjnego komisarza.

Równoległe do samorzutnie tworzących się lokalnych grup i organizacji konspiracyjnych do walki z najeżdżącą podjęto starania o utworzenie organizacji o charakterze ogólnokrajowym. Taką rolę spełniła Służba Zwycięstwu Polski (SZP) przemianowana 4 grudnia 1939 r. na Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), a następnie w lutym 1942 r. przekształcona w ramię zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego - Armię Krajową (AK).

***

W pierwszych dniach września, przed wkroczeniem Niemców do Łodzi, powołano w niej pełnomocnika do organizowania samoobrony i samopomocy oraz utrzymywania kontaktu z władzami państwowymi i wojskowymi poprzez linię frontu. Wkrótce do pracy przystąpiła grupa, w składzie której znaleźli się m.in. Bolesław Balcerzak - przedstawiciel Związku Strzeleckiego, Mieczysław Łętowski - komendant Łódzkiej Chorągwi ZHP, Aleksy Rzewski - były prezydent Łodzi i działacz PPS, porucznik Fabian Urbaniak - reprezentant Federacji Związków Obrońców Ojczyzny, Janina Żyźniewska - instruktorka Związku Strzeleckiego i Przynależności Wojskowej Kobiet. Grupa ta współpracowała z KO, a w połowie września 1939 r. objęła swoją działalnością także region łódzki. Po kapitulacji Warszawy podjęła starania o nawiązanie kontaktu z Komendą Główną SZP. Z zadaniem tym udała się do stolicy Janina Żyźniewska, ps. "Jasia". Według przechowywanej w muzeum relacji J. Żyźniewska - to nieprzeciętna postać. Od pierwszych dni wojny aktywnie włączyła się do prac w KO m. Łodzi oraz zaangażowała w ruch niepodległościowy - podobnie, jak podczas I wojny światowej, kiedy to współpracowała z Legionami i POW, przenosząc i ukrywając broń, pocztę oraz meldunki. Jesienią 1939 r. nie tylko nawiązała kontakt z władzami SZP w Warszawie, ale także udostępniła dom rodzinny przy ul. 11 Listopada (obecnie Legionów) jako miejsce spotkań i punkt kontaktowy organizacji SZP-ZWZ-AK. Kierowała Biurem Finansów i Kontroli oraz Oddziałem Kwatermistrzowskim w Sztabie Okręgu Łódź ZWZ-AK. Wprowadziła do organizacji no-

wych członków, udzielała pomocy materialnej, czerpiąc środki na ten cel z prowadzonego na parterze sklepu tekstylnego, ukrywała członków organizacji i kurierów w specjalnie przygotowanym pokoiku na poddaszu, wynajdywała lokale na punkty kontaktowe itp. W pracę konspiracyjną zaangażowani byli również członkowie jej rodziny, m.in. matka, siostry i dwaj synowie. Dwukrotnie aresztowana: w marcu 1941 r. - wraz z synem Edwardem (rozstrzelany w Oświęcimiu) oraz 12 lutego 1942 r. Przebywała w więzieniu przy ulicy Gdańskiej 13, skąd jesienią 1942 r. trafiła do Oświęcimia. Tam zmarła 4 stycznia 1943 r. W zbiorach przechowujemy m.in.: fotografie J. Żyźniewskiej oraz członków jej rodziny (działających w łódzkiej konspiracji), karty pocztowe i grypsy przesyłane z więzienia przy ul. Gdańskiej 13. Posiadamy jej portret olejny namalowany w 1940 r. przez starszą siostrę - malarkę Wandę Jezierską Goedel (za pomoc w ukryciu żydowskiej rodziny Rappaportów trafiła do więzienia, a następnie do obozu w Oświęcimiu, gdzie zmarła).

W końcu października 1939 r. przybył do Łodzi ppłk dypl. Leopold Okulicki, mianowany komendantem Łódzkiego Okręgu SZP. Wiosną 1940 r. nastąpiło przekształcenie struktury SZP w Okręg ZWZ, któremu podlegało sześć inspektoratów. Na czele Okręgu stała Komenda (KO), którą kierował Okulicki a następnie (od sierpnia 1940 r.) ze względów bezpieczeństwa - ppłk Stanisław Juszcakiewicz. KO podlegało pięć oddziałów: Organizacyjny, Informacyjno-Wywiadowczy, Operacyjno-Szkoleniowy, Kwatermistrzowski i Łączności. Przy KO działały też samodzielne referaty: finansowy i opieki nad więźniami oraz duszpasterstwo. W późniejszym okresie powołano specjalny referat - Wojskową Służbę Kobiet.

W naszych zbiorach muzealnych nie zachowało się zbyt wiele obiektów związanych z działalnością SZP i ZWZ. Przechowujemy relacje, wspomnienia i fotografie (część na mikrofilmach), korespondencję więzienną oraz obozową konspiratorów z wymienionych organizacji. Posiadamy maszynopisy materiałów przygotowywanych przez Biuro Informacji i Propagandy (BIP), podległe Oddziałowi Organizacyjnemu, którego szefem w połowie 1940 r. został por. Franciszek Jabłonka, ps. "Michał". Z jego inicjatywy zorganizowano drukarnię, powołano zespół redakcyjny i przystąpiono do wydawania pisma okręgu, które otrzymało nazwę "Biuletyn Kujawski". Pojedyncze jego egzemplarze przechowywane są w naszych zbiorach.

W 1988 r. trafił do Muzeum sygnowany portret, wykonany w ołówku w łódzkim więzieniu przy ul. Sterlinga. Przedstawia on ppor. Kazimierza Pietrasa - komendanta obwodu ZWZ-AK w Turku. Autorem portretu jest współwięzień - Franciszek Jabłonka.

Podziemna działalność drukarska i kolporterska wymagała wielu zabiegów, czasu i odwagi. Rezultaty tej niebezpiecznej pracy dotrwały do naszych czasów zaledwie w szczątkowej ilości. W Muzeum przechowujemy egzemplarze prasy konspiracyjnej rozprowadzanej w Kraju Warty, np. "Szaniec", "Pochodnia", "Insurekcja", "Wiadomości Polskie", "Biuletyn Informacyjny", "Biuletyn Kujawski". Wśród muzealnych archiwaliów zachowała się także broszurka z września 1940 r. pt. *Kodeks Polaka* w której czytamy: *Walka o Polskę jest prowadzona nie tylko z bronią w ręku, ale też we wszystkich innych najdrobniejszych przejawach życia codziennego - w opiece nad współrodakami, nauczaniu młodzieży, pracą nad*

utrzymywaniem polskiego stanu posiadania, przez zachowanie należytej postawy moralnej.

Z relacji Jerzego Jędrzejewskiego, pełniącego rolę łącznika ZWZ, wiadomo, że wiosną 1940 r. - na polecenie ówczesnego szefa Sztabu Okręgu Łódzkiego ZWZ, mjr. Stanisława Juszcakiewicza, przystąpiono do zorganizowania tajnej komórki sporządzającej fałszywe dokumenty, tzw. komórki legalizacyjnej. W zbiorach przechowujemy matryce i blankiety niemieckich dokumentów, druki dowodów osobistych z okresu międzywojennego, klisze pieczętek urzędów niemieckich, służące polskim konspiratorom do pracy legalizacyjnej, oraz instrukcje sporządzania fałszywych dokumentów.

Na znaczną skalę prowadzono w Łodzi działalność wywiadowczą, którą kierował kpt. Zygmunt Janke. Gromadzone informacje o okupacyjnym niemieckim wojsku, policji, organizacjach paramilitarnych, powszechnie panującym terrorze przekazywano zachowując hierarchię organizacyjną - do Komendy Głównej w Warszawie. Zachowały się w naszej placówce instrukcje wywiadowcze, zawierające wskazówki jak prowadzić obserwację, czego szukać, jak sporządzać meldunki; albumik pt. *Deutsche Uniformen* z barwnymi rysunkami mundurów oraz wszelkiego rodzaju odznak, naszywek i innych elementów, umieszczanych na mundurach i ubiorach organizacyjnych a także inne materiały przechwycone przez wywiad ZWZ-AK.

Wśród wspomnień i relacji zgromadzonych przez naszą placówkę możemy znaleźć m.in. wspomnienie o Bogusławie Sierpińskiej - wyróżniającej się w pracy wywiadu na terenie Łodzi. Organizatorka i kierowniczką harcerskiej grupy wywiadowczej dziewcząt, słuchaczka tajnych kompletów, studentka medycyny Tajnego Uniwersytetu Warszawskiego, zginęła w Powstaniu Warszawskim. W zbiorach ikonograficznych zachowało się jej zdjęcie z matką Antoniną. Warto nadmienić, iż Antonina Sierpińska (nauczycielka) współpracowała z zaangażowaną w konspirację córką, m.in. udostępniając swoje mieszkanie na potrzeby organizacji. Aresztowana, zmarła w Ravensbrück. Wśród pamiątek (rózańców, pamiętniczek i przypinek) wykonanych w kobiecym więzieniu przy ul. Gdańskiej przez uczestniczki konspiracji znajduje się też zrobiony z chleba różaniec A. Sierpińskiej.

Bodaj najcenniejszym eksponatem wśród obiektów związanych z konspiracją na terenie regionu łódzkiego jest ręcznie haftowany sztandar ZWZ-PCK Obwodu Ruda Pabianicka (obecnie dzielnica Łodzi), ofiarowany nam w 1995 r.

Większość naszych obiektów muzealnych, dotyczących problematyki funkcjonowania Podziemnego Państwa, pochodzi z późniejszego okresu. Posiadamy np. ulotki AK wydawane w ramach tzw. akcji "N"; plany miasta z legendą, przygotowane przez służby wywiadowcze na wypadek realizacji w Łodzi planu "Burza"; materiały szkoleniowe i instrukcje wykorzystywane podczas szkolenia bojowego żołnierzy-członków AK; raporty osobowe i inne dokumenty związane z działalnością oddziału partyzanckiego "Sama", funkcjonującego w ramach Kedywu w Obwodzie Brzeziny-Koluszki; detonator używany w oddziale partyzanckim "Dzik", działającym na terenie Rawy Mazowieckiej, Nowego Miasta i Białej Rawskiej; broń strzelecką itd. Uzupełnieniem powyższych eksponatów są nabytki o charakterze kolekcjonerskim i upamiętniającym, np. odznaczenia bojowe, odznaki

II/8

pamiątkowe poszczególnych oddziałów i zgrupowań AK, medale, upamiętniające bohaterów wojny obronnej 1939 r. i komendantów ZWZ-AK, oraz dzieła sztuki w postaci obrazów, grafik i rzeźby.

Wymienione tu przykładowo eksponaty z naszych zbiorów są szeroko wykorzystywane zarówno w działalności wystawienniczej, jak i w badaniach historycznych, w filmach dokumentalnych oraz przez środki masowego przekazu. Są trwałym świadectwem niezłomnej postawy, patriotyzmu i bohaterstwa narodu polskiego w trudnych latach jego historii.

Eksponaty i dokumenty ze zbiorów Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi.

Janina Żyźniewska

... napisana. Miałam wtedy...
... w Łodzi. Wtedy...
... do więzienia...
... w Oświęcimiu...
... w dniu...

Gryps pisany w łódzkim więzieniu kobiecym przy ul. Gdańskiej 13 (obecnie MTN) na dzień przed wyjazdem do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu.

Zapalnik do granatu - wykonany w podziemiu, w Łodzi w grudniu 1939 r. na polecenie Wydziału Wojskowego Okręgowego Komitetu PPS.

Sztandar ZWZ i PCK, Obwód Ruda Pabianicka. Wykonany na przełomie 1941 i 1942 r.

11/10

OBYWATELE

Nasze władze państwowe i samorządowe opuściły miasto. Musimy przetrwać ciężkie czasy. Nieodroczna jest strażnica władzy miejskiej. W dniu wczorajszym na posiedzeniu przedstawiciele wszystkich warstw społecznych naszego miasta wyłonili Komitet Obywatelski i podporządkowaną mu Milicję Obywatelską.

Komitet dokonywał wszelkich starań, aby w Łodzi zachowany został porządek, bezpieczeństwo publiczne i agoda obywatelska. Sądzą poczynione wysiłki, aby jak najrybniej zaradzić trudnościom materialnym miasta i socjalnym oporom nad potrzebującymi. Uruchomione są także szkolnictwo.

Obywatele! Wzywamy Was do karnego podporządkowania się zarządzeniom Komitetu, do spokoju i zachowania równowagi ducha, którą odznaczaliście się zawsze w godzinach próby, do wzajemnej życzliwości i pomocy.

Łodzianie! Przytaknijmy sobie z najlepszą wolą, że pracować będziemy uśmie i ofiarne dla dobra tego miasta, do którego wszyscy jesteśmy głęboko przywiązani.

Z Bogiem – do pracy!

Tymczasowe Prezydium:

<small>Przewodniczący Komitetu</small>	
(-) Ks. Biskup Kazimierz Tomczak	
<small>Wiceprzewodniczący</small>	
(-) Bolesław Kołkowski	<small>Sekretarzem</small>
(-) Arno Kinderman	(-) Zygmunt Lercisz
	(-) Wiesław Gróblewski

Łódź, dnia 7 września 1939 r.

Obwieszczenie informujące o powołaniu 7 września 1939 r. Komitetu Obywatelskiego m. Łodzi.

Opaski Polskiej Organizacji Wolnościowej w Łodzi, powstałej jesienią 1939 r.

11/11

Henryk Bartosiewicz
Strafgefängnis
Fabian Urbaniak

Breslau 10, den
Kletschkastraße 31

1 August 1942

or 5/11

Kochanku moja żono i Buchku!
Dziękuję Ci za serdeczne powitanie. Dzięki
ciemu list z dnia 20 VII 42. Odpowiedzi
nie miałem sposobu do tego czasu. Sam
z Litzmannstadt przewieziono mnie do Wójtostwa
w Bregliu a następnie do m. Breslau gdzie
w najbliższym tygodniu 27 VII 42 odbyła się moja
sprawa. Nie przeszedłem się Kochanku Cyrylko
Ty Buchku oraz matko Doro Luciu i siostrze
Zuzie i Zofii i wszystkim miłym mi Błogich a
także i siostrze i bratu moim w Błogich a
także i siostrze i bratu moim w Błogich a
za moją przestępstwa dnia 25 VII 42 skazano resztę
życia. Dobry Bóg Ty chce i potajemnie się
świśleli woli Pań. I. Moim losem się pogodzi-
łem. Jestem jeszcze bardziej o wąskawym ale
winnik jej i życie moje w rękę Boga. Kochan-
ku Cyrylko moja! Dziękuję Ci za wyprawkę i
wielki naszym małżeńskim dla mnie, ucy-
niła. Bóg dla mnie bardzo dobra żona. Wybacz
mi Krzywdy jakie Ci wyrządziłem. Ja Kochanku
Ci i napiszę do Ciebie do ostatniej chwili mego życia.

Pierwsza strona listu porucznika Fabiana Urbaniaka ps. "Pila" pisanego 1 sierpnia 1942 r., w więzieniu we Wrocławiu. Z informacją o skazaniu go na karę śmierci za działalność konspiracyjną - antyniemiecką.

T. 414/WSK

AK
Łódź

ŻYŻNIEWSKA Janina
z d. Jesiewska

— V Wypisy ze źródeł (tw. maszynowe karty informacyjne)

Pl. Kódl

Żyźmińska Janina

aps, Janina

pięćmy sup. IV B Stabu (kwaterymistrzowska)

ZWZ Organ Kódl

Zob Z drugiej Pl. Okr. Kódl - Zdjęcia

Ż
2

ŻYŻNIEWSKA Janina

5 IX. 1939 uczestniczy w organizo-
waniu konspiracji z Polskiego
Czerwonego Krzyża

AK rozwój organizacyjny
red. K. Komorowski
wyd. Bellona Warszawa 1996 s. 341

AK

Okres

Łódź

i

T. 414

AK
Łódź
K. okr.

ŻYŻNIEWSKA Janina
P.S. "Jasieł"
— c. 10000 s. 10000 okręgu Łódź

2 ob.

T.W.S.K. Jędrzejowska W, T, 1 S. 2

H. Pal'98

+ Żyźniowska Janina

2 d. Żeriewska

ul. J. Fedorywki 8 x 87 miasteczko

Była działaczką Kłosa Lohi PWR Łódź
Kłosa Les 25.

W jej mieszkaniu przeszedł SZP na terenie
szkoleń pomimo atrykunt

awent 13 III 42 (po rozdrożeniu)

Osiedlenie - zmarta przeszedł 1943

PWR
Łódź
WPK

T. 414

ZYZNIEWSKA JANINA

AK
tóż

K. Obr.

Działaczka kiedyś w Związku Kobiet Polskich (odznaczona Krzyżem Legionowym i Krzyżem Niepodległości), a w okresie II Rzeczypospolitej w Związku Strzeleckim i Pnk. szybko nawiązała kontakt z organizacją w Warszawie KG SZP. W pierwszej dekadzie X. 1938 r. spotkała się z mjr. dypl. Wincentym Śmigrodzikiem i na podstawie przez niego adresy przybyła przystąpić z Warszawy pierwszemu oficerowi do organizacji wojskowo-cywilnego podziemia. Przybyła w latach X. 1938 r. pierwszy komendant Okręgu Łódzkiego SZPPik dypl. Leopold Okulicki. Zatrzymał się u niej w domu, dopóki nie znalazła mu bezpieczniejszego lokalu w mieście. - wente -

XA
263
Potem mieszł się na ulicy 11 Listopada 24
punkt kontaktowy, gdzie odbywały się nere-
dy, gdzie przywoził łanicy z terenu.
Arestowana 5. III, 1941 - po dwóch tygodniach
zodżniona z więzieniu. Następnie aresztowana
w II 1942 roku.

Zob.:

Wanda Jodrefewska, Jurek Jodrefewski - jakiego
znaniem i pomijam str 7-8 w: Biuletyn
Informacyjny SZŻAK - drog Łódź, VIII 1999

P. Soc. 19

T: 414 / WSK

SZP

~~AK~~ Okręg

Łódź

I) Ż ŻYŻNIEWSKA Janina ps. "Jasia"

IX)1939 Łódź Pierwsza Grupa Konspi-
racyjna występowała w imieniu PCK
Delegat do W-wy celem nawiązania kon-
taktu z SZP
Członek Komendy Okręgu Łódź

zob. "Okręg Łódzki Armii Krajowej" pod
redakcją M. Budziaka wyd.1988

M.Krz.

str. 29-31,33,36

T: 414/WSK

Okres Łódź
SZP/24 str.

Zygmuntowa Janina ps. Jasia

z d. Jozefowa
mf. 2 Biał. Inf. Okres Łódź nr 13, IX 94, s. 55

instrukcja pracy kobiet z w. Strul.

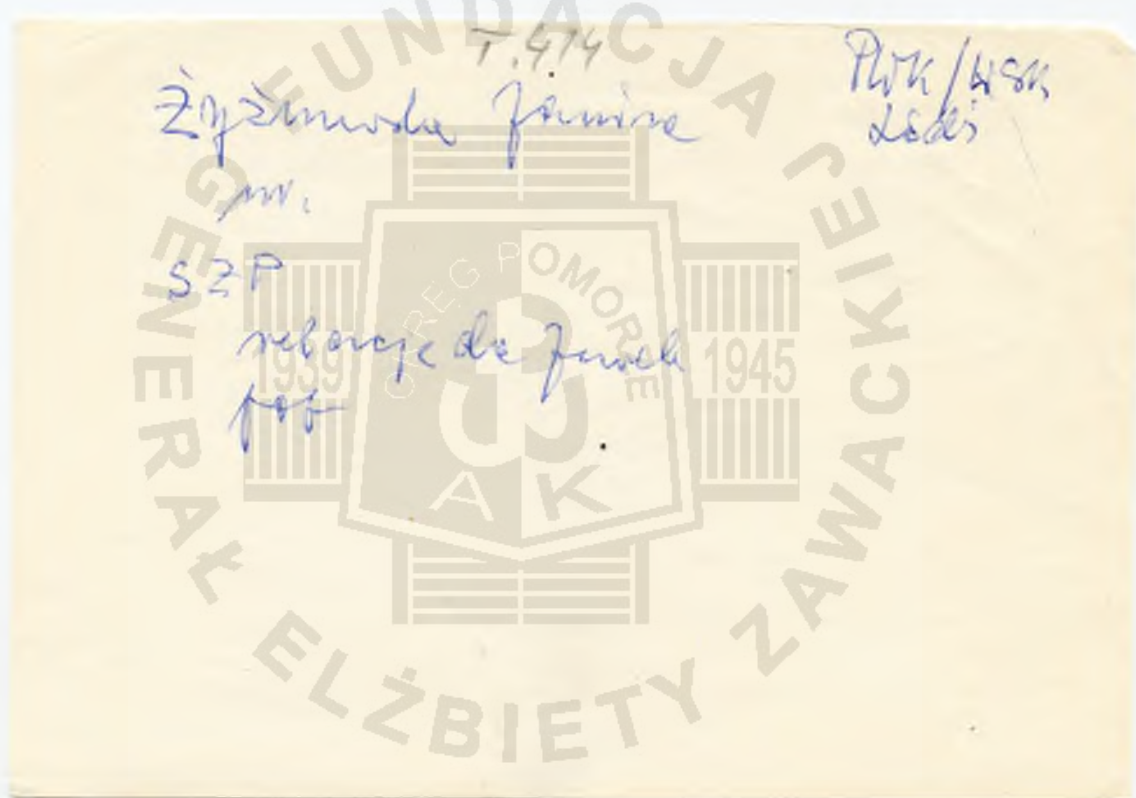
zamieszkała nr 1939 w Łódzi ul. 17 listopada

lokal kontaktowy "Niedzielnia" [24

sef 0. IV (kwatery) i 0. Vn (finansy) K.O. Łódź

SZP/242

Jozefowa

T. 474

Zygmunda Janina

Plnk / WSK / Leds

m.

SZP

rebowy de Janek

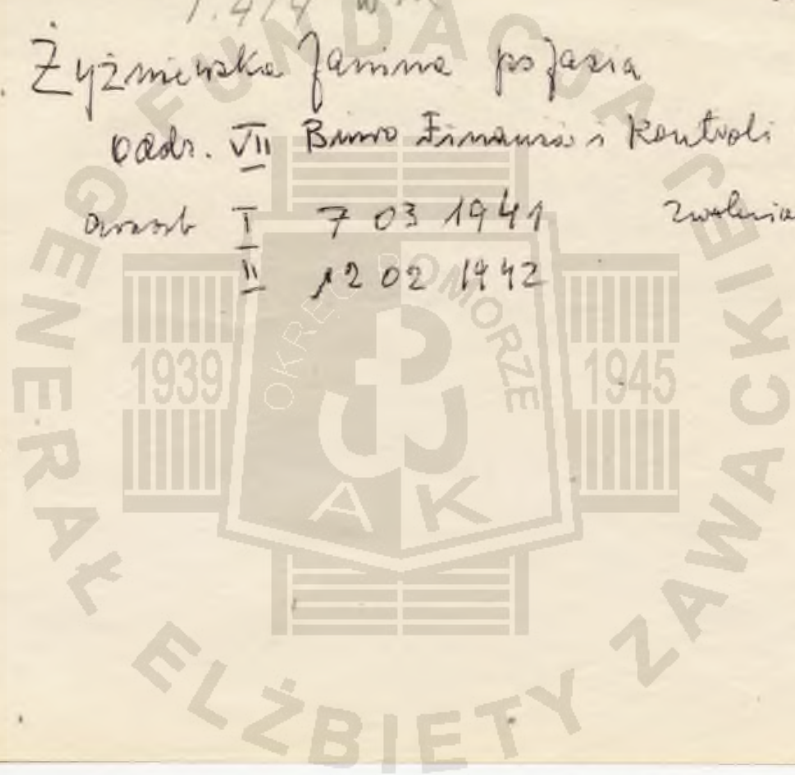
pos

FUNDACJA
GENERALNA
ELŻBIETY ZAWACKIEJ
REG. POMORSKI
1939 1945
AK

T. 414 WSK
Żytniowska Janina profesia
s. 4 Oddr. VII Biuro Finansów i Kontroli KO Łódź
Oznaczenie I 7 03 1941 zwalniając
II 12 02 1942

Okr Łódź
TK

T 414/WSK VM

SZP

Żytniewska Jamina
wł. konspiracji z Łodzi

AK
ofer. Łódź
Kom. Łódź

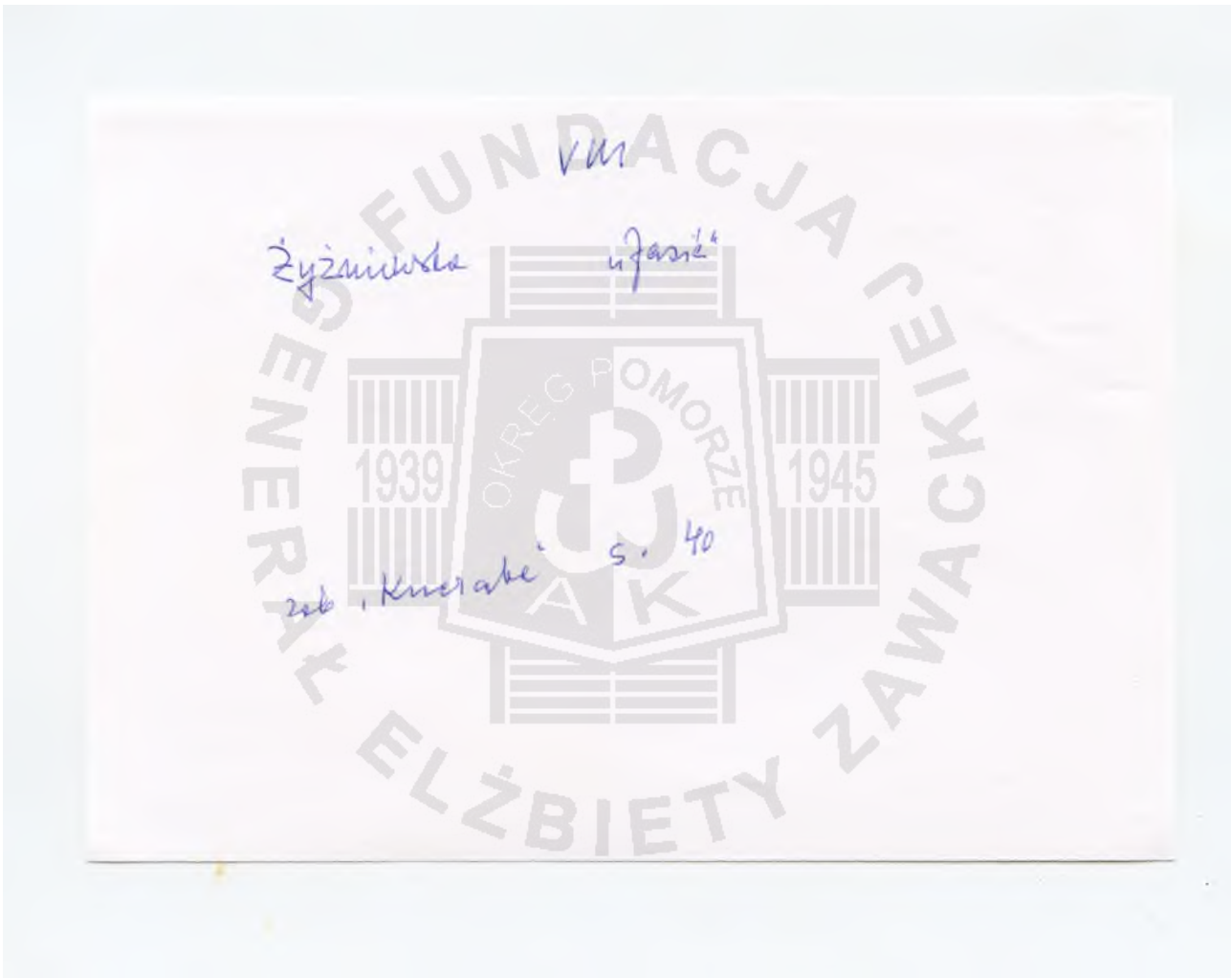

D. Bargietowski - Po trykocie... Warszawa 2004
s. 248

JN-K

VM
Zyżniwka Janina
1939 OKREG POMORZE 1945
216 Punkt Inf 20 527 AV. IV 1998
(Tęcza przez VM Łódź)

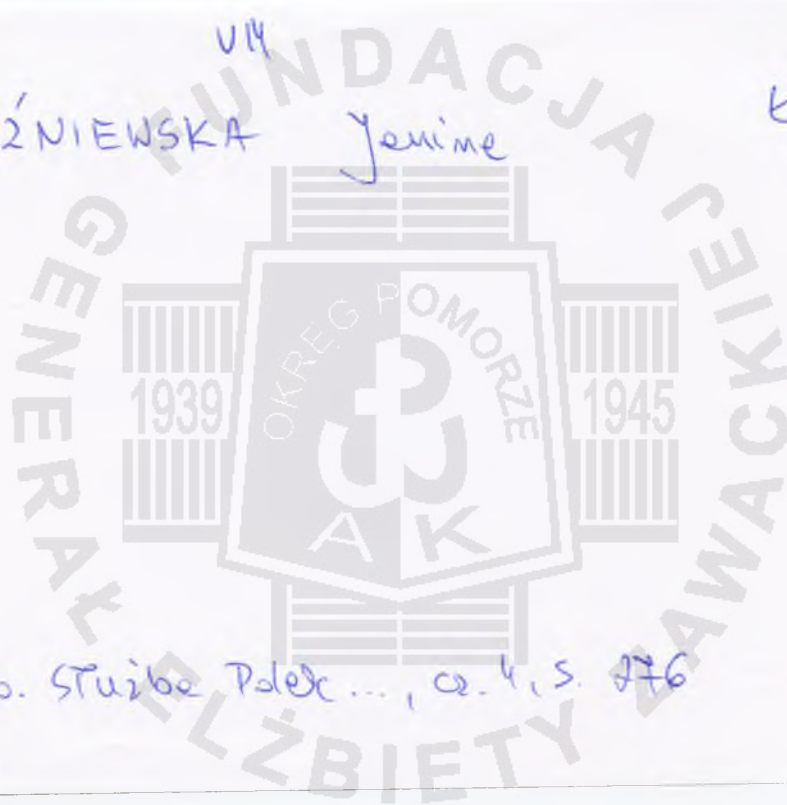

i

U14
ŻYŻNIEWSKA
Jemine

AK
Kodzi'

Zob. Służba Polek..., cz. 4, s. 276

D.k. Ioh.

Zwz
Łódź

VM

ŻYZNIEWSKA

Kurierka z Komendy Głównej
do Łodzi

1939

1945

Zob.

Żołnierze Łączności Walczącej Warszawy
Kazimierz Malinowski
Instytut Wydawniczy Pax
Warszawa 1983

BRut
03 2003

str. 19

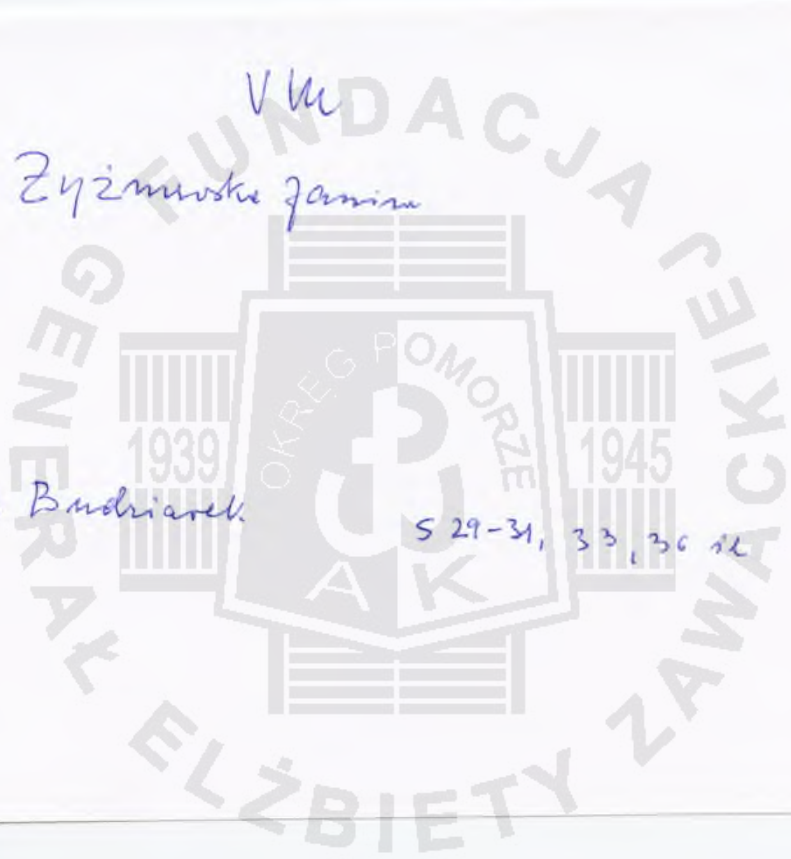
V M

Pr.
Łódź

Zyżmowski Janina

zob. Budziarek

S 29-31, 33, 36 12

242 NIEWSKA Jerzime

242
Koddz

ps. "Jesie"

- fot. po str. 142

Zob. "2 dziejów Armii Krajowej Okręgu
Koddz", Koddz 1935, s. 5

Ok. x. 04

(bild. E2)

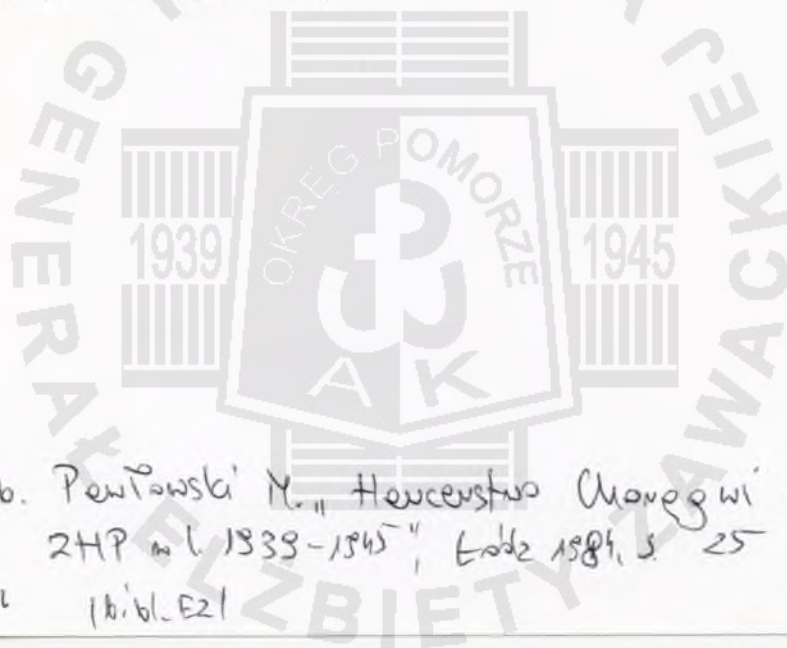

i

UM

AK
Łódź

ŻYDŹNIENSCY

Zob. Pentowski M., "Hucenstwa Chocim w Łódzkiej
ZHP nr 1, 1939-1945", Łódź 1984, s. 25

Dok. 106

10.10.21

VM

AK
(00B)

Żyźniowska Janina
cł. inicjatywnej grupy konspiracyjnej
na jesieni 1939 - mac. PCR

Operacja "Bunt" i PW, 1944. Wnt 2004 s. 415

5N-R

AK
Łódź

VM

Lyzniowska Janina "Jasia"
Kier. referatu finansowego w IV Oddr. Zasp. i
Ewaluacji K.O. Łódź.
Prezesa 23. II. 1942, Zginęła

Biał. Inf. SZŻAK Olsztyń Łódź w IV/1998 (20)
s. 14

JN-K

VIII

17K
Łódź

Zygmuntowa Janina

arrestowana 23 lutego 1942 r. zginęła

podczas przymusowej Kierownicy Referatu Finansowego
w Oddziale IV Szpitala K.O. Łódź

nr. leg. 11 698

S. 14, 16; Biuletyn Inf. 5227K Org. Łódź, Kwiecień 1998

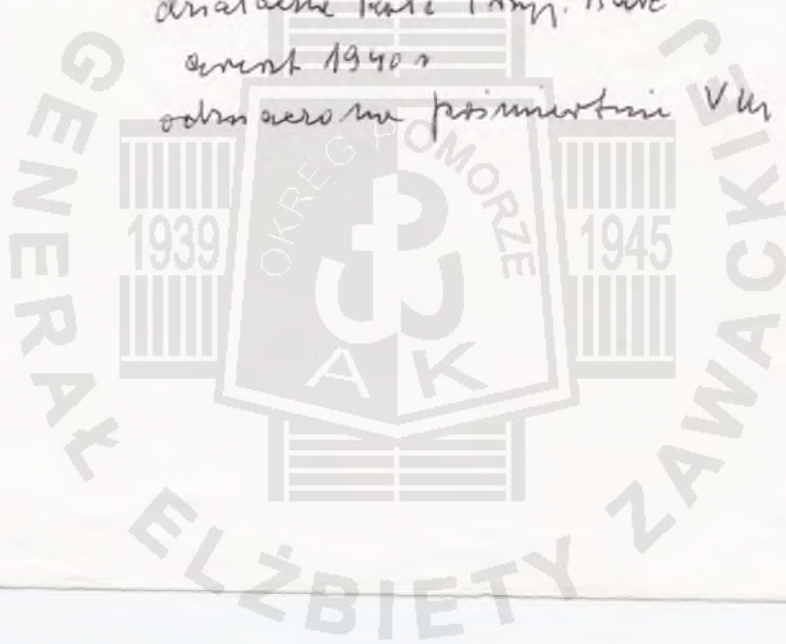

VM T. 914

Łódź
PK

Zyżmierska Janina
dnia 28.10.1940 r. w Pom. Hare
szent 1940 r.

odmowa na przesłaniu VM

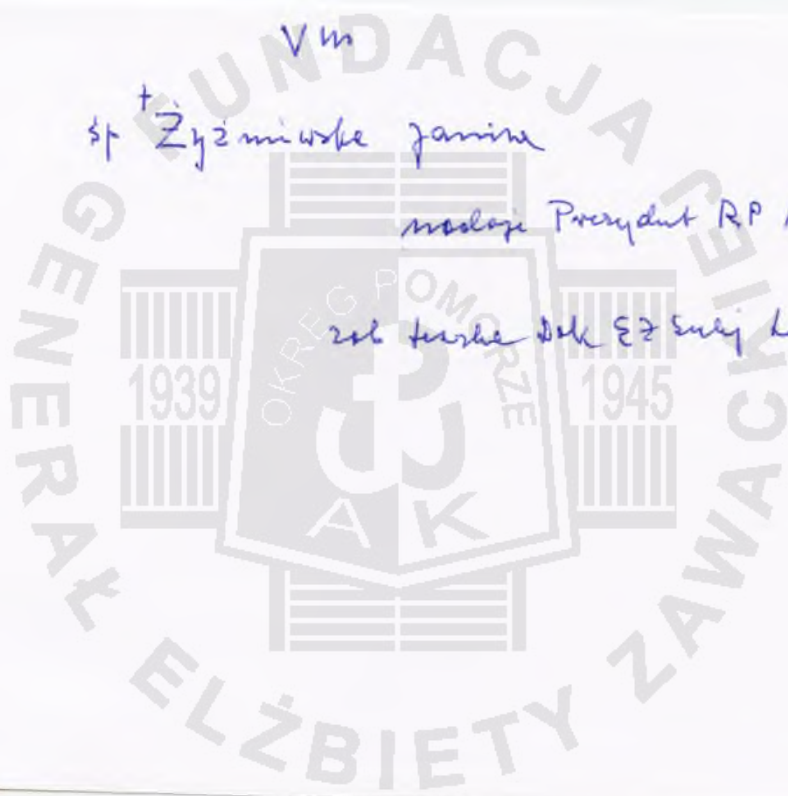

Vm
st⁺ Zyzmiewske Janina

PK
Kaidi

rodzaje Prezydent RP 15 vii 1946

zob. historia dok. E. E. Sulej Londyn

ITK
Łódź

Zygmuntowski Janina ps. Janiś

- s. 29 ... Jan w dniu 5 IX 1939 roku Kowalski utworzył I grupę Kompozycyjną. W jej skład wchodzi reprezentacja grupy opart. PCK reprezentowała Janina Z.
to był Komitet Okręgowy
- s. 30 Po kapitulacji Warszawy J. Z. nawiązała kontakt z KGr SZP (grupa) i udała się do Łodzi (ITK Socjalistki)
- s. 31 Odnowiła podległość Zygmuntowskiemu opart. na Komitecie Okręgowym Okręgowym
- s. 33 Za pośrednictwem podległej Z. nawiązała kontakt z Okręgowym ITK Łódź s. 29-31, 33, 36 ul.
- n. 36 Zalicza J. Z. ps. Janiś, wstąpiła Komitet Okr. Łódź

28 VI 2007

2

T: 4/4 / WSK UM

AK-W-02
Zida

ŻYŻNIEWSKI Juleia
ppor, ps, "Juleia"
Kd 5, nr 639

Żob P. Peszowski, Order Virtuti Militari
i Jego Kawalerowie,
Kullmark Press, Allahu, Florida, USA
str. 639, 1992

U. 200 93

FUNDACJA
VM
ELŻBIETY
GENERALNA
VANACKIEJ

śp. Żyżniwska Janina
nadania VM
Zbrodzeni L. dr 638/os 46
zob. karta ③ Dokumenty - kopie
pafin 1358

FRK
L. dr 638

T. 414 [WSK

AK
Łódź
Kom. Okr.

ŻYŻNIEWSKA Janina

2 d. Jezierska
p.s. "Janina"

Ń Fotografie

1. Zdj. lepitym., powielk., [b.o.] repr.,
(6 x 8,3) szt. 1
2. Zdj. lepitym., Sesja Acauliawa 1934r.
Ksero - szt. 1
3. Zdj. grupowe PwK Łódź 1937r., repr.,
(18,3 x 13) szt. 1

Z. Świątaj, 2013r.

1. WSK
Jeszcze osobowe

2. T. 414/WSK

3. repr., 6x8,3

4. brali

5. ŻYŻNIEWSKA Janina

6. N.N

7. brali

8. uwaga: opis ma od odwołanie
fot.; Janina Żyżniewska

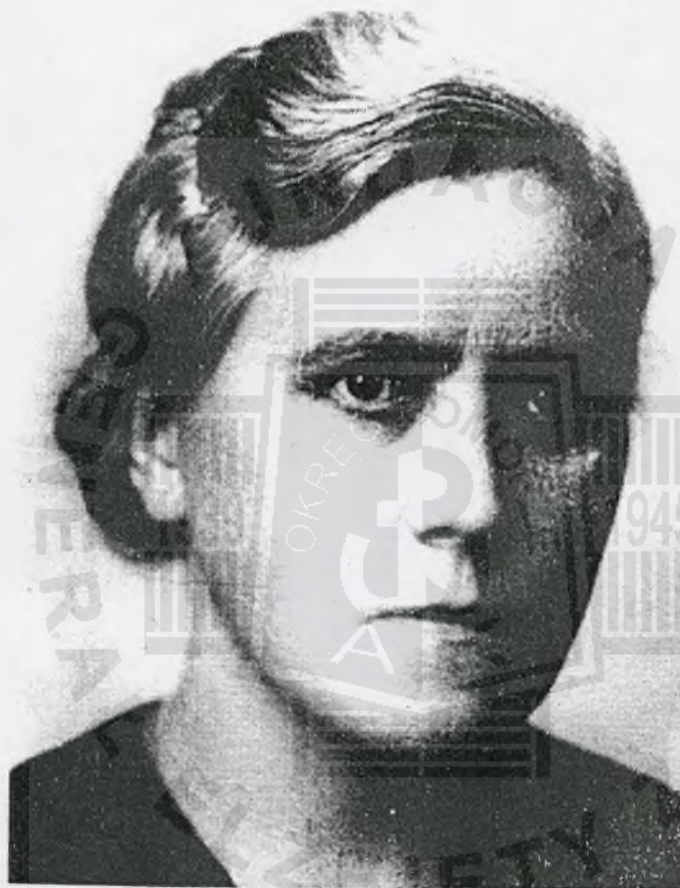
2. Świątek

2)

Janina Żyżniewska ps. „Jasia”.
Pierwszy Szef IV Oddziału
Sztabu (Kwatermistrzostwo)
ZWZ Okręgu Łódź

2. DZIEŃCÓW ARMII KRAJOWEJ
OKRĘGU ŁÓDŹ
SESSJA NUMERU 29.04.1994

Chroczystość zapęczenia Legitymacji junackich
i znalezienia pamiątek w Łodzi,
zorganizowana przez Kolo Loba L. n. e
P. W. K. w dniu 31-1-37.

p. Janina Byżniwicka

6

ŻYŻNIEWSKA JANINA
z d. Jeziorneka

pn. Janie
Janina

ARCHIWUM
Elżbiety Zawackiej

poz. _____

data wpływu _____

1945
1950 - 1960

Żyżniewska
Janina

78
Łódź

Żyżniowska Janina

ŻYŹNIEWSKA

Jamime

